

**Актуализиран документ за изпълнение
на Областна стратегия за развитие на
област Велико Търново 2014-2020 г.
от 2017 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

I. МОТИВИ ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЙСТВАЩАТА ОСР	3
II. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТТА	6
1. Икономика и конкурентоспособност	6
2. Социален капитал, социална интеграция и включване	17
3. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност	36
4. Екологично състояние и рискове.....	37
5. Актуализиран SWOT анализ	38
III. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА	42
IV. МЕРКИ И СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИ В РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА	45
V. НАСОКИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО	49
VI. ИЗПЪЛНЕНИЕ И НАБЛЮДЕНИЕ НА ОСР ВЕЛИКО ТЪРНОВО. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА	52
VII. НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ	57
VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ ..	58
IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	60
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ, ФИГУРИ И КАРТИ	61

I. МОТИВИ ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЙСТВАЩАТА ОСР

Актуализираният документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново за периода 2017-2020 г. е изготвен на основание чл. 31, ал. 1, т. 3 и т. 5 от ППЗРР. В актуализирания документ са отразени препоръките от изготвената Междинна оценка на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2014-2020 г. Документът е изготвен от „Институт за управление на програми и проекти“ ООД (Изпълнител) в изпълнение на Договор с Областна администрация Велико Търново (Възложител) и в съответствие с нормативните разпоредби, регулиращи провеждането на регионална политика в Република България.

В съответствие с чл. 31, ал. 1 от ППЗРР областната стратегия за развитие се актуализира:

1. при съществени промени на икономическите и социалните условия в областта;
2. в съответствие с актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие;
3. в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
4. при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на областната стратегия;
5. (изм. ДВ, бр. 50 от 2016 г.) при промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа.

Ал. 2 (Изм. и доп. ДВ, бр. 50 от 2016 г.) За актуализиране на областната стратегия за развитие се разработва актуализиран документ за изпълнение, който я допълва.

Ал. (3) Изработването и приемането на документа по ал. 2 се извършва при условията и по реда на изработване и приемане на областната стратегия за развитие.

Актуализираният документ следва зालегналата последователност в ОСР Велико Търново 2014-2020 г., като включва само актуализираните части на Стратегията и по този начин я допълва.

Мотивите за актуализация на действащата ОСР са във връзка с посочените по-горе т. 3 и т. 5. от ал. 1 на чл. 31 на ППЗРР и поради влезли в сила промени, обнародвани в бр. 15 на ДВ от 2016 г. в основния нормативен акт, регламентиращ регионалното развитие в страната, а именно Законът за регионално развитие. Съгласно тях е налична промяна в структурата на ОСР, като стратегията се разширява по обхват и в съдържанието ѝ (чл. 12, ал. 3, т. 5 и 6) следва да се включат две нови точки, а именно: **мерките и средствата за реализация на**

дейности в районите за целенасочена подкрепа и насоки и мерки за развитие на териториалното сътрудничество. В допълнение, при посочената промяна на Закона е изменено и понятието за „район за целенасочена подкрепа“, като под това вече следва да се разбира следното (чл. 6 от ЗРР):

„В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват:

1. общините от четвърта и пета категория;

2. общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики:

а) най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район;

б) най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район;

в) територията на общината е в пограничен район.“

В предишния текст при определяне териториалния обхват на РЦП се отчиташе наличието на следните показатели, залегнали в Закона за регионално развитие на Р. България, чл. 6, точки 1-8:

1. Нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 1);

2. Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 2);

3. Средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 3);

4. Коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 4);

5. Гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър (чл. 6 от ЗРР, точка 5);

6. Над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център (чл. 6 от ЗРР, точка 6);

7. Над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа (чл. 6 от ЗРР, точка 7);

8. Над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години (чл. 6 от ЗРР, точка 8).

Предложенията за актуализация на областната стратегия за развитие са свързани и с идентифицираните в изготвената Междинна оценка препоръки, а именно:

1. Актуализация на социално-икономическия анализ, поради настъпили промени в демографското, икономическото, социалното развитие, съответно в SWOT-анализа, ако е приложимо;
2. Актуализация, поради наличие на следните условия: в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС и при промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа¹;
3. Промяна на индикаторите за наблюдение с цел корекция на базови стойности и промяна в наименованията на някои от тях с оглед достигането на сравнима информация на областно ниво.

¹ Във връзка с промените в Закона за регионално развитие, обнародвани в бр. 15 на ДВ от 2016 г. в съдържанието на областните стратегии (чл. 12 ал. 3, т. 5 и 6) следва да се включат две нови точки, а именно: мерките и средствата за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа; насоки и мерки за развитие на териториалното сътрудничество. В допълнение, при посочената промяна на Закона е изменено и понятието за „район за целенасочена подкрепа“ като под това вече следва да се разбира следното (чл. 6 от ЗРР): В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват: 1. общините от четвърта и пета категория; 2. общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики: а) най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район; б) най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район; в) територията на общината е в пограничен район.

II. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТТА

Представени са основните промени в следствие на социално-икономическия анализ.

1. Икономика и конкурентоспособност

Общ стопански профил на областта

Икономическото състояние на областта е на сравнително добро равнище. Брутният вътрешен продукт (БВП), създаден през 2015 г. в област Велико Търново е в размер на 2 042 млн. лв., като спрямо стойността на показателя през 2010 г., като се наблюдава увеличение с 12,8%. През 2015 г. брутната добавена стойност (БДС) в областта е 1 765 млн. лв. и бележи ръст спрямо 2010 г. с 12,1%. Показателят БВП на човек от населението също показва увеличение с 25,2% от данните за 2010 г., което показва умерен икономически ръст в областта през последните 5 години.

Таблица II.1. Брутна добавена стойност (БДС) по икономически сектори и брутен вътрешен продукт (БВП)

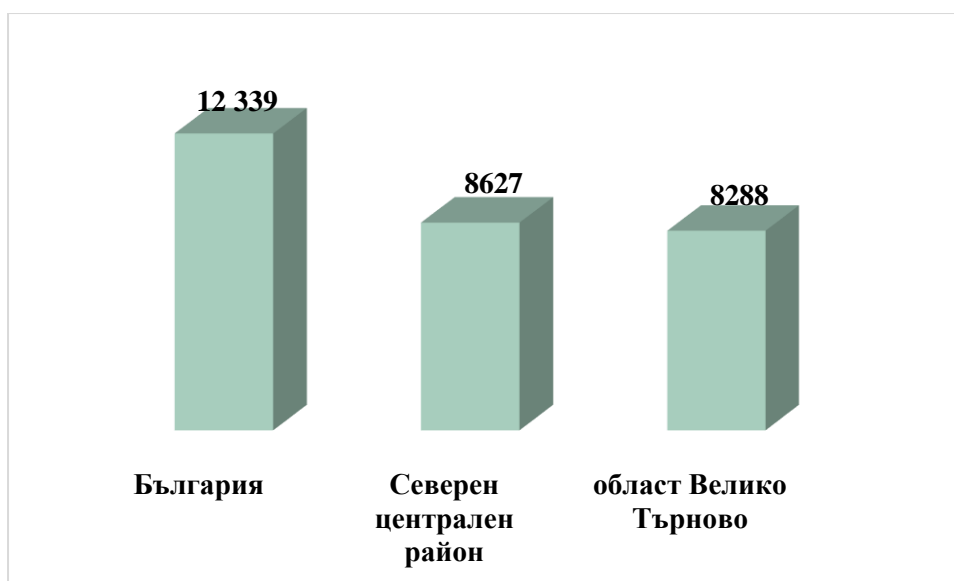
(по цени на съответната година)

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Брутна добавена стойност (БДС)	млн. лв.	1 574	1 609	1 636	1 696	1 696	1 765
БДС по икономически сектори							
Аграрен	млн. лв.	96	124	136	155	141	146
Индустрия	млн. лв.	427	407	461	476	467	520
Услуги	млн. лв.	1 051	1 079	1 039	1 065	1 088	1 099
Брутен вътрешен продукт (БВП)	млн. лв.	1 810	1 840	1 890	1 969	1 954	2 042
БВП на човек от населението	лв.	6 619	7 145	7 415	7 802	7 832	8 288

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Стойността на показателят БВП на човек от населението за 2015 г. на област Велико Търново е 8 288 лв. по данни на НСИ и се равнява на 67,1% от средната за страната и 96% от средната за Северен централен район от 8 627 лв. В СЦР област Габрово (10 358 лв.) е с най-висока стойност по този показател, следвана от област Велико Търново (9 912 лв.), а област Силистра дава най-ниска стойност по този показател.

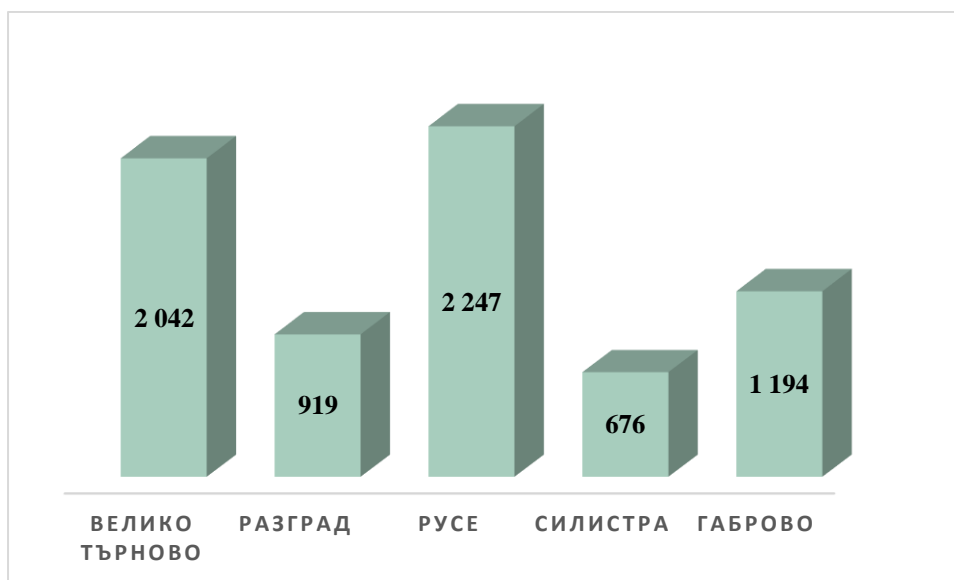
Фигура II.1. БВП на човек от населението за 2015 г. в лв.

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

По показател БВП в СЦР, област Велико Търново, се нарежда на второ място след област Русе, като най-нисък дял отчита област Силистра.

Фигура II.2. БВП за 2015 г. в лв.

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Ключови икономически сектори в областта са услугите и индустрията, които създават по-голямата част от БДС. Стойността на показателя брутната добавена стойност

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

за тези сектори се увеличава за сметка на аграрния сектор. Секторът на услугите през 2015 г. генерира 62,3% от БДС, следван от сектор индустрия (29,5%). През 2015 г. аграрният сектор генерира само 8,3% от БДС и се увеличава с 52% спрямо 2010 г. Въпреки че областта има значителен потенциал за развитие на селското стопанство, като основен икономически сектор се явяват услугите.

Данните от основните характеристики на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката за периода 2011-2014 г. показват увеличаване на броя на предприятията, за сметка на намаляване на броя на заетите лица, увеличаване в размера на нетните приходи от продажби, дълготрайните материални активи, рентабилността на продажбите и оперативната рентабилност и произведената продукция.

Рентабилността на продажбите варира между 5,3% и 7% през периода, обхванат от статистическите данни. При оперативната рентабилност също не се наблюдава ясна тенденция за увеличаване, но нивото се запазва почти еднакво през годините. Произведената продукция се е увеличила само с 3,7% за целия период.

Таблица II.2. Основни характеристики на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката на област Велико Търново

Показател	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Предприятия	брой	10 017	10 102	10 078	10 158	10 383
Заети лица ¹	брой	58 511	57 015	57 054	57 059	57 804
Нетни приходи от продажби	хил. лв.	3 918 343	4 106 158	4 352 044	4 062 438	4 490 075
Дълготрайни материални активи	хил. лв.	1 630 316	1 791 900	1 838 105	1 915 859	2 056 406
Рентабилност на продажбите	%	5,3	5,5	5,7	6,0	7,0
Оперативна рентабилност	%	105,0	105,3	105,5	105,7	106,8
Произведена продукция	хил. лв.	10 017	10 102	10 078	10 158	10 383

Данните са изчислени в еквивалент на пълна заетост.

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017

91,6% от предприятията в областта са микропредприятия, като стойността на показателят леко нараства от 2011 г. при намаление на малките предприятия. За останалите области в СЦР, дела на микропредприятията, варира между 91,3% и 92,1%.

Таблица II.3. Относителен дял на предприятията според броя на заетите лица в тях от общия в област Велико Търново в %

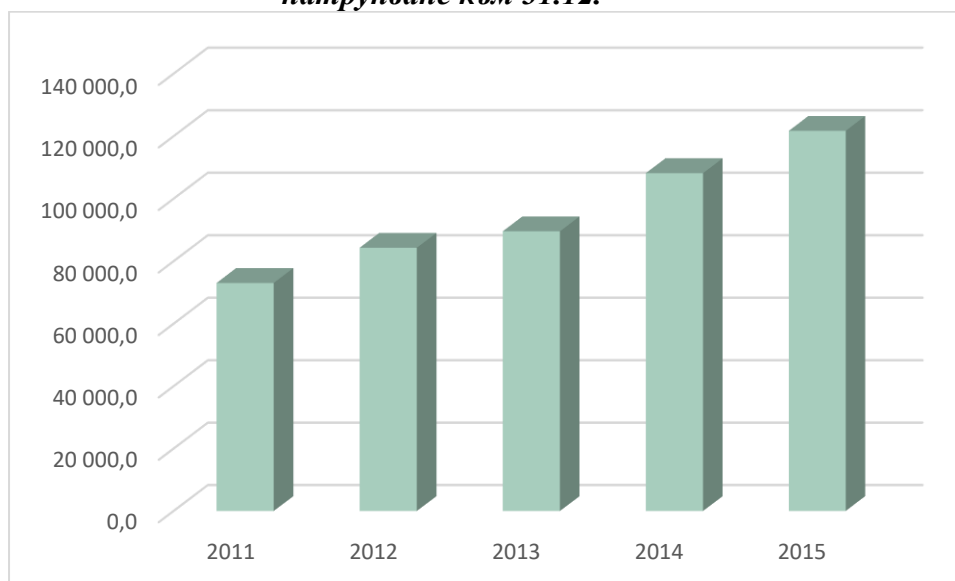
№	Относителен дял на предприятията според броя на заетите лица в тях от общия в областта	2011	2012	2013	2014	2015
1	Микропредприятия (с до 9 заети лица)	91,1	91,3	91,5	91,6	91,6
2	Малки предприятия (с 10-49 заети лица)	7,2	7,0	6,8	6,7	6,7
3	Средни предприятия (с 50-249 заети лица)	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
4	Големи предприятия (с повече от 250 заети лица)	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Инвестиционна среда

Инвестициите са друг основен компонент за определяне на икономическото състояние. **Чуждестранните преки инвестиции в нефинансовите предприятия** нарастват за периода 2011-2014 г. от 73 033,8 на 121 708,1 хил. евро. Областта се нарежда на трето място по привличане на чуждестранни инвестиции в СЦР за 2015 г. след областите Русе и Габрово.

Фигура II.3 Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12.

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също нарастват, като отраслова съпоставка е представена по-долу:

Таблица II.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за област Велико Търново в хил. лв.

Икономически дейности (A10)	2011	2012	2013	2014	2015
Общо	390 400	377 732	397 597	384 392	500 926
Селско, горско и рибно стопанство	159 504	116 321	98 458	95 555	130 139
Добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	112 636	103 374	105 447	114 527	125 740
Строителство	16 642	13 837	51 403	21 420	75 911
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	64 189	61 871	71 218	71 863	88 121
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	2 409	4 800	..	4 333	3 241
Финансови и застрахователни дейности	295	239	..	227	131
Операции с недвижими имоти	15 876	51 345	34 679	31 638	14 226
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	5 463	4 790	5 426	21 519	19 344
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална дейност	11 034	18 372	16 337	19 138	34 123
Други услуги	2 352	2 783	8 662	4 172	9 950

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Данните показват, че 2015 г. е с най-високи разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (500 926 хил. лв.). Тази висока стойност се дължи на икономическите дейности в „селско, горско и рибно стопанство“ – 26% и „добивна, преработваща и друга промишленост; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ – 25,1%, следвани от дейности „търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи“ – 17,6% и „строителство“ – 15,2%.

Произведена продукция

Продукцията на промишлените предприятия през 2015 г. по икономически дейности, е представена по-долу:

Таблица II.5. Произведена продукция на промишлени предприятия за 2015 г. в област Велико Търново

Код КИД 2008	Промишлени дейности	България	Северен централен	Велико Търново	% от СЦР	% от България
	Общо	64 548 388	6 240 254	1503278	24	2,3
В	Добивна промишленост	2 578 600	188 147	9155	4,9	0,3
С	Преработваща промишленост, в т.ч.	52 666 985	5 849 904	1432409	24,5	2,7
С 10, 11, 12	Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	9 791 546	1 515 750	605 878	40	6,2
С 13, 14, 15	Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	3 743 952	556 458	74 137	13,3	2
С 16, 17, 18	Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност	2 791 619	359 726	194 322	54	7
С 19	Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	-	-	-
С 20	Производство на химични продукти	2 753 655	420 739	81 820	19,5	3
С 21	Производство на лекарствени вещества и продукти	-	-
С 22, 23	Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини	5 232 323	628 935	139 094	22,1	2,7
С 24, 25	Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване	10 901 073	739 943	184 048	24,9	1,7
С 26	Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти	884 292	36 367	..	-	-
С 27	Производство на електрически съоръжения	2 657 453	..	28 906	..	1,09
С 28	Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение	2 672 087	734 453	69 587	9,4	2,6
С 29, 30	Производство на превозни средства	2 372 350	337 052	14 465	4,3	0,6
С 31, 32, 33	Производство на мебели, производство, неклассифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване	2 503 754	255 381	21 408	8,4	0,9

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Код КИД 2008	Промислени дейности	България	Северен централен	Велико Търново	% от СЦР	% от България
D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	7 882 904	109 180	39 563	36,2	0,5
E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	1 419 899	93 023	22 151	23,8	1,6

.. Конфиденциални данни

- Не се развива тази дейност

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Данните показват, че с най-голям дял в структурата на преработващата промишленост в област Велико Търново се отличават икономическите дейности по Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия, а останалите са в значително по-малка стойност на произведената продукция.

В регионален мащаб област Велико Търново дава 24% от стойността на произведената продукция в Северен централен район, в т.ч. 40% от производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия в СЦР, 36,2% от производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива и 23,8 % от доставянето на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване. Останалите дялове от промишлените дейности са незначителни и са под 5% от СЦР.

В национален мащаб област Велико Търново дава: 2,3% от промишленото производство като цяло, 2,7% от преработващата промишленост и 6,2% от производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия.

Иновационна среда

С оглед предоставени насоки за актуализация на областните стратегии за развитие в съответствие с ИСИС и стратегията „Европа 2020“, която има за цел преодоляване на структурните слабости чрез напредък в три взаимно подсилващи се приоритета, част от които е интелигентният растеж, основан на знанието и иновациите, е важно да се проследи дела на разходите за НИРД, като основен двигател на иновациите. Зад понятието интелигентна специализация се крие концентриране на ресурси от знания и свързването им с ограничен брой приоритетни икономически дейности. По този начин страните и регионите могат да се превърнат и да останат конкурентоспособни в националната и глобалната икономика.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

За област Велико Търново данните показват, че разходите за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) постепенно нарастват и през 2015 г. достигат връх от 4 510 лв. Така за 2015 г. разходите за НИРД са вече 2,2% от БПВ и надминават стойността от 1,5%, каквата е поставената цел на България за 2020 г. В пряка връзка с посочените данни е и персоналът, зает с НИРД, при който се наблюдава увеличение от 2011 г. насам.

Таблица II.6. Показатели за НИРД в област Велико Търново

Показател	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	хил. лв.	1 344	1 207	1 631	2 300	4 510
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	брой	635	602	577	654	860

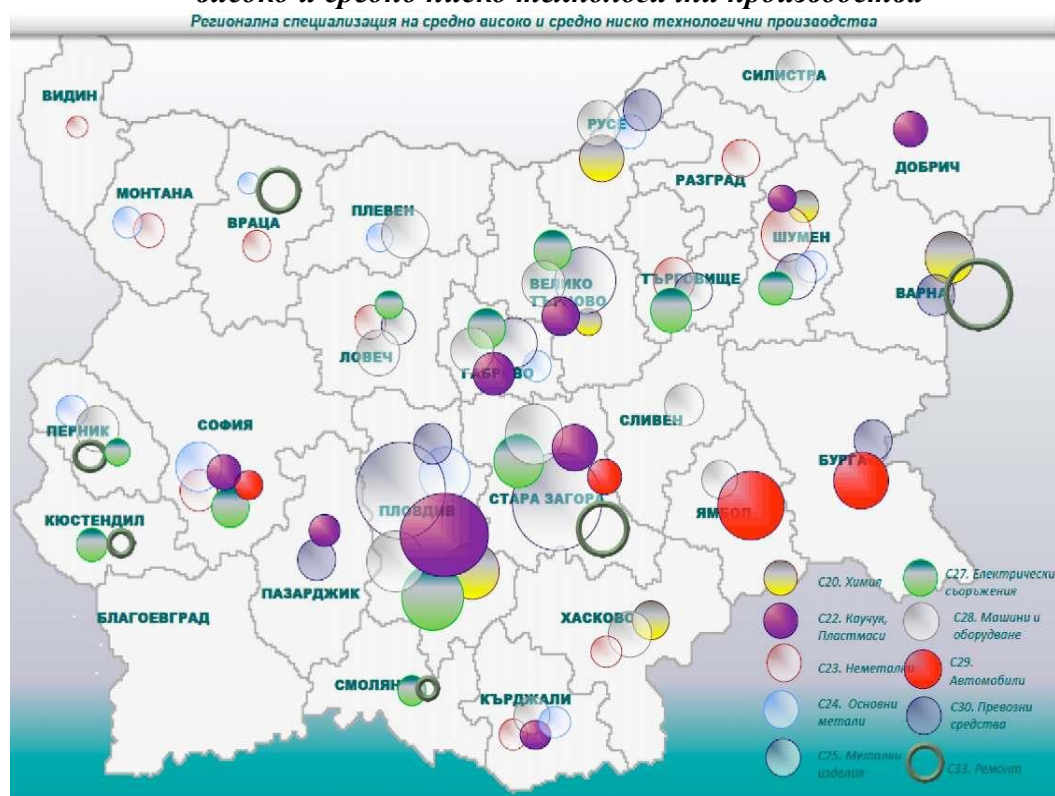
Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Отрасловата структура на областта е сравнително стабилна и се определя предимно от икономическите дейности в храни и напитки, дървен материал, хартия и картон и металообработване.

Приоритетите на област Велико Търново включват подкрепа на структуроопределящи производства в сферата на преработващата и хранително-вкусова промишленост, развитие на индустриални зони, развитие и стимулиране на системи за добив и използване на енергия от ВЕИ, както и добив на топлинна и електрическа енергия от слънцето; маркетинг на областта, създаване на регионални туристически продукти, включително и подходите на ЛоКуСите и развитие на туристически атракции, алтернативен туризъм, чрез опазване, съхраняване и валоризиране на културно-историческото наследство; стимулиране на партньорства между научни институции, публичния и частния сектор за развитие на регионална иновационна инфраструктура; изграждане на областна и общинска инфраструктура за подобряване на информационното и административното обслужване на бизнеса.

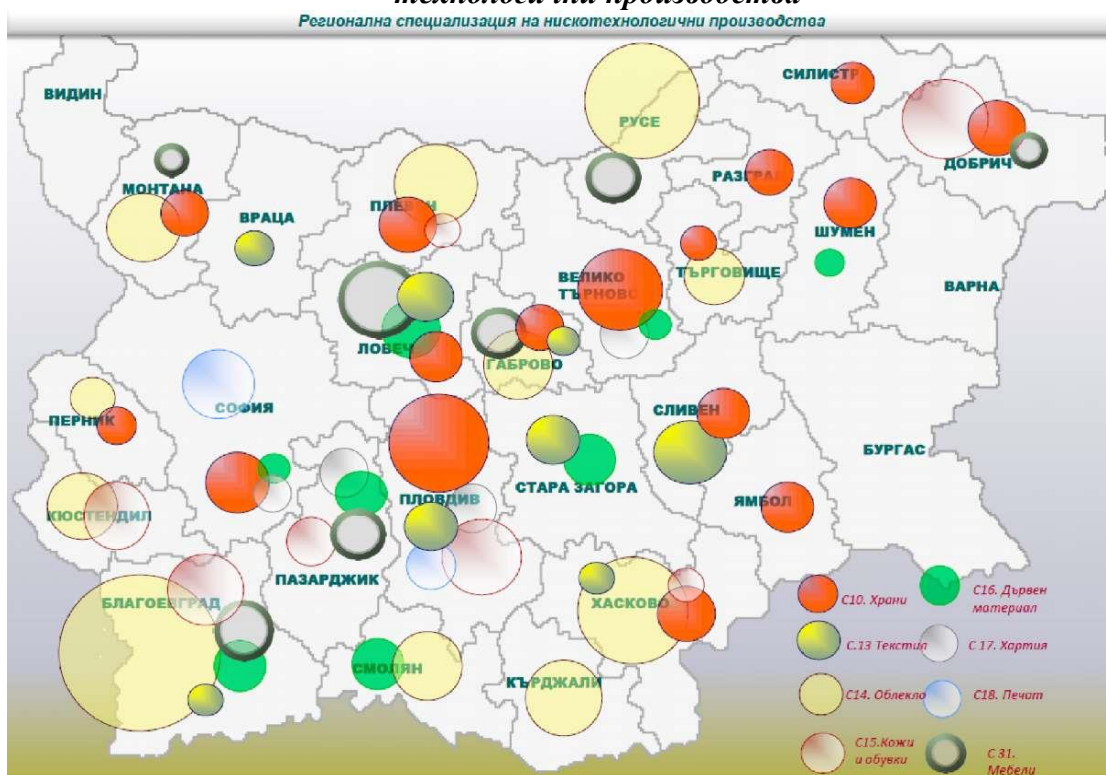
Според проучванията на регионалната специализация на Министерство на икономиката по отношение регионалната специализация в средно високите и средно ниските технологични производства се забелязва, че областта е специализирана в сектори: „Електрически съоръжения“, „Химия“, „Каучук, пластмаси“ и „Машини и оборудване“.

Карта II.1. Регионална специализация на българските предприятия на средно високо и средно ниско технологични производства

Източник: Министерство на икономиката

Карта II.2. Регионална специализация на българските предприятия на ниско технологични производства

Източник: Министерство на икономиката

От регионалната специализация на предприятията от нискотехнологичните производства се забелязва, че област Велико Търново е специализирана в сектор „Храни“ и „Дървен материал“.

Силните страни в индустрията на област Велико Търново са в сферата на производството на хранителни продукти и тютюневи изделия, дървен материал, хартия, картон, производство на метали и метални изделия, каучук и пластмаси. Професионалното образование съответства на специфичната специализация на икономиката. Основни двигатели на иновации са Великотърновският университет „Св. Св. Кирил и Методий, Национален военен университет „Васил Левски“ и Стопанска академия „Димитър А. Ценов“, който подготвя кадри в част от приоритетните направления и служи за връзка между образованието, иновациите и бизнеса.

Развитие на отрасъл „Туризм“

Актуализирани данни за развитието на отрасъла са представени по-долу.

Таблица II.7. Основни показатели за туризма в област Велико Търново

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Места за настаняване	брой	107	104	112	118	116
Реализирани нощувки	брой	261 456	275 162	282 946	267 452	290 364

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Данните показват, че стойностите на основните показатели варират през годините, като се наблюдава незначително увеличение в броя на местата за настаняване и значително по-голям брой на реализираните нощувки през 2015 г. спрямо 2011 г. Аналогично при увеличение на броя на местата за настаняване, се увеличават реализираните нощувки в областта.

Развитието на отрасъла се дължи предимно на това, че областта е целогодишна дестинация за посещение от туристите, предлагаща културен туризъм, съхранена природна среда, туристически маршрути и дестинации.

Таблица II.8. Показатели за туризма в област Велико Търново и сравнение с СЦР и България за 2015 г.

Показатели	България	Северен централен	Велико Търново	% от СЦР	% от България
Места за настаняване - бр.	3 202	264	116	43,9	3,6
Легла - бр.	322 465	11 758	5294	45	1,6
Легла-денонощия - бр.	62 393 875	4 073 294	1 840 642	45,2	3,0
Стаи - бр.	142 177	5823	2453	42,1	1,7
Реализирани нощувки - бр.	21 397 816	682 457	290 364	42,5	1,4
Пренощували лица - бр.	6 279 036	408 416	182 243	44,6	2,9
Приходи от нощувки - лв.	1 033 528 367	26 295 162	11 291 855	42,9	1,1

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Представените данни дават основание за формулиране на следните изводи:

- Най-голям дял на местата за настаняване в СЦР се падат на област Велико Търново – 43,9%, а най-малък дял на областите Разград и Силистра;
- Най-голям дял на леглата, реализираните нощувки, пренощувалите лица и приходите от нощувки в СЦР, идват от областта, като съответно с най-малък дял по отношение на показателят за приходи от нощувки са областите Разград и Силистра;
- На ниво регион, данните показват изпреварващата позиция на област Велико Търново спрямо другите области в СЦР и това се дължи на богатото природно и културно наследство, които представляват интерес за туристите;
- На национално ниво показателите за областта са ниски между 1 и 3%.

2. Социален капитал, социална интеграция и включване

Демографска картина на Област Велико Търново

Общият брой на населението в област Велико Търново към 31.12.2016 г. е 242 259 д. (14,4% от СЦР и 1,6% от населението на Република България). При проследяване на динамиката в демографското развитие на областта се установява, че е налице устойчива тенденция към общо намаление на населението, което е характерно и за демографските процеси в национален мащаб. Този извод се потвърждава от представените данни за населението в Област Велико Търново по общини в таблицата по-долу.

Таблица II.9. Население в област Велико Търново по общини

Област, община	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	Изменение 2016 г./ 2011 г. в %
Велико Търново	256 279	253 580	251126	247782	245006	242 259	-5,5
Велико Търново	88 417	88 286	88278	87771	87259	87 181	-1,4
Горна Оряховица	46 111	45 523	44946	44334	43679	43 123	-6,5
Елена	9365	9250	9116	8988	8878	8 798	-6,1
Златарица	3973	3933	3882	3851	3841	3 799	-4,4
Лясковец	13 275	13 068	12890	12664	12636	12 419	-6,4
Павликени	23 514	23 148	22810	22464	22099	21 744	-7,5
Полски Тръмбеш	14 279	13 996	13724	13416	13295	13 054	-8,6
Свищов	42 178	41 377	40602	39574	38701	37 761	-10,5
Стражица	12 654	12 539	12444	12331	12174	12 006	-5,1
Сухиндол	2513	2460	2434	2389	2444	2 374	-5,5

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

За периода 2011–2016 г. населението в областта е намаляло с 5,5%, като с най-малък дял е намаляло в община Велико Търново (-1,4%), а с най-голям в община Свищов (-10,5%). Намалението за всички общини без Велико Търново, Златарица, Стражица и Сухиндол е по-голямо от средното за областта. Намалението на населението се дължи на изселванията от областта, както и на влошеното здравно обслужване в общината. Продължава да се наблюдава негативната тенденция на струпване на населението в централните части на областта и обезлюдяване на малките населени места, все по-голямо задълбочаване на проблема център-периферия и развитието на моноцентричен урбанистичен модел.

Информация за броя и основните структури на населението – полова и възрастова е представена на таблицата по-долу:

Таблица II.10. Население под, във и над трудоспособна възраст по пол към 31.12. в област Велико Търново

Показатели		2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Общо	общо	256 279	253 580	251 126	247 782	245 006
	мъже	123 763	122 463	121 315	119 752	118 456
	жени	132 516	131 117	129 811	128 030	126 550
Под трудоспособна възраст	общо	32 417	32 541	32 687	32 728	32 638
	мъже	16 636	16 685	16 695	16 786	16 752
	жени	15 781	15 856	15 992	15 942	15 886
В трудоспособна възраст	общо	156 987	155 591	153 567	150 013	147 231
	мъже	81 719	80 997	80 071	78 332	77 137
	жени	75 268	74 594	73 496	71 681	70 094
Над трудоспособна възраст	общо	66 875	65 448	64 872	65 041	65 137
	мъже	25 408	24 781	24 549	24 634	24 567
	жени	41 467	40 667	40 323	40 407	40 570

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Данните показват по-висок брой на жените 126 550 (51,7%) от мъжете 118 456 (48,3%), тенденция характерна за страната. По-големия дял на жените спрямо мъжете, се дължи на по-голямата продължителност на живота на жените във високите възрасти, което води до техния превес.

Населението в трудоспособна възраст намалява с по-бързи темпове от това в над трудоспособна, съответно (-6,2%) и (-2,6%). Единствено се наблюдава увеличение на населението в под трудоспособна възраст – 0,7%.

За 2015 г. съотношението на трите групи е както следва 13,3% : 60,1% : 26,6% и показва регресивен тип структура, т.е. поколението на прародителите превишава поколението на децата, което е притеснителна тенденция по отношение формирането в следващите години на трудоспособния контингент на областта. Картината във Велико Търново е подобна на тази в страната и малко по-благоприятна от тази в Северен централен район. За страната съотношението във възрастовите структури е както следва 14,9% : 60,8% : 24,3%, а за СЦР е 13,5% : 59,5% : 27%.

В пряка връзка с трудоспособния контингент е и коефициента на възрастова зависимост, който в областта за 2015 г. е 34,73%. Този показател дава представа за броя на лицата от „зависимите“ възрасти (населението под 15 и над 65 и повече години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 г.)

Възрастовите съотношения пък представят картина в областта подобна на тази в страната и малко по-благоприятна от тази в Северен централен район.

Таблица II.11. Възрастови съотношения в област Велико Търново

Територия	2015 г.				
	0 - 14/ 15 - 64	65+/ 15 - 64	0 - 14, 65+/ 15 - 64	65+/ 0 - 14	60 - 64/ 15 - 19
България	21,3	31,1	52,4	146,4	157,5
Северен централен район	19,6	35,5	55,1	181,0	174,4
Велико Търново	19,2	34,5	53,8	179,6	175,9

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Таблицата по-долу проследява демографските процеси на областта.

Таблица II.12. Демографски процеси в област Велико Търново

Демографски процеси		2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Сключени бракове	брой	653	644	685	765	903
Бракоразводи	брой	361	348	355	328	347
Живородени	общо	2 280	2 300	2 234	2 187	2 132
	момчета	1 145	1 154	1 122	1 139	1 089
	момичета	1 135	1 146	1 112	1 048	1 043
Умрели	общо	4 326	4 303	3 993	4 244	4 150
	мъже	2 289	2 164	2 102	2 194	2 171
	жени	2 037	2 139	1 891	2 050	1 979
Естествен прираст	общо	-2 046	-2 003	-1 759	-2 057	-2 018
	мъже	-1 144	-1 010	-980	-1 055	-1 082
	жени	-902	-993	-779	-1 002	-936
Заселени	общо	4 103	3 819	3 876	4 177	5 165
	мъже	1 993	1 710	1 784	1 922	2 473
	жени	2 110	2 109	2 092	2 255	2 692
Изселени	общо	4 616	4 514	4 571	5 464	5 923
	мъже	2 193	2 000	1 952	2 430	2 687
	жени	2 423	2 515	2 619	3 034	3 236
Механичен прираст	общо	-513	-696	-695	-1 287	-758
	мъже	-200	-290	-168	-508	-214
	жени	-313	-406	-527	-779	-544

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

В заключение на изведените данни се забелязва увеличаване в броя на сключваните бракове за 2015 г. спрямо 2011 г., което е положителен фактор за повишаване на раждаемостта в областта в бъдещ период при запазване на тази тенденция. Отчита се и тенденция за намаляване на броя на живородените и намаление в броя на починалите, изразено в коефициенти. По данни на НСИ за 2015 г. коефициента на раждаемост в областта е 8,7‰ и е намалял от 8,9‰ за 2011 г. За страната през 2015 г.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

този показател е 9,2%, а за СЦР – 8,1%, т.е. в областта се отчитат стойности над средните за района и под средните за страната и по този повод, областта се нарежда на първо място сред останалите области в СЦР по коефициент на раждаемост. Друг разгледан коефициент е този за смъртност, който варира през разглеждания период, но се наблюдават близки стойности. Стойността на коефициента за областта през 2015 г. е над средното за страната (15,3%) и под средното за СЦР (17,1%) и Велико Търново се нарежда на трето място след областите Разград (16,4%) и Русе (16,5%). Тази тенденция за нарастване на смъртността е продиктувана от влошаване качеството на предоставяните здравни услуги особено в малките населени места, застаряването на населението и качеството на живот.

Като негативна тенденция се отчита и нарастването на коефициента на детска смъртност в областта от 7,9% за 2011 г. на 9,8% за 2015 г., стойност по-висока от средната за страната – 6,6%, като областта се нарежда на първо място по този показател в СЦР, следвана от областите Силистра (9,4%), Разград (8,3%), а с най-нисък коефициент на детска смъртност е област Габрово (3,8%). Този коефициент отразява до голяма степен социално-икономическото развитие, както и статуса на здравното обслужване. Причината за високата смъртност сред децата се дължи на влошаването на здравните грижи в областта и недостига на лекари.

Естественят прираст в област Велико Търново се запазва с отрицателни стойности за периода, поради ниската раждаемост и високата смъртност, като към 2011 г. той е -7,9%, а към 2015 г. - -8,2% при -6,2% средна стойност за страната.

Механичният прираст в общината се запазва висок и се наблюдава увеличение спрямо 2011 г. от -2,0% на -3,1% стойност по-висока от средната за страната (-0,6%) за 2015 г. и оказва значително въздействие върху отрицателното демографско развитие, приблизително равно на отрицателния коефициент на естествен прираст.

Неблагоприятните демографски тенденции се дължат основно на влошеното здравно обслужване в областта, миграция на младо население в активна възраст в други области на страната или в чужбина.

Пазар на труда в област Велико Търново

Основен критерий за оценка на характеристиките на пазара на труда е равнището на безработица. То може да бъде коментирано и анализирано адекватно в контекста на цялостния преглед на показателите за икономическа активност на населението в областта. Таблицата по-долу предоставя данни за коефициентите на икономическа

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

активност спрямо общия брой на населението в областта за периода 2011-2015 г., както и за коефициентите на безработица за същия период.

Коефициентът на заетост се повишава през наблюдавания период, което е положителен знак и по този показател Велико Търново е със стойности над средното за СЦР (60,4%) и страната (62,9%), като областта се нарежда на второ място след област Габрово в СЦР. Коефициентът на безработица намалява и достига 6,8% за 2015 г., което е под средното за СЦР (10,6%) и под средното за страната (9,1%).

Като положителна тенденция е покачането на средната годишна работна заплата от 6488 лв. за 2011 г. на 8213 лв. за 2015 г.

През 2015 г. се забелязва и повишаване на дела на заетите с висше образование от общия дял на заетите и съответно намаляване на дела на заетите с основно и по-ниско образование, което се обяснява с наличието на три университета в областта.

Таблица II.13. Средногодишни данни за икономически активното население в област Велико Търново (лица на 15 и повече навършени години)

Показатели	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Среден списъчен брой на наети лица по трудово и служебно правоотношение (брой)	69 215	67 706	67 813	67 472	67 141
Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение (лв.)	6 488	6 742	7 262	7 662	8 213
Коефициент на икономическа активност – 15 - 64 навършени години (%)	61,6	63,9	65,5	68,1	69,8
Коефициент на заетост – 15 - 64 навършени години (%)	54,3	55,0	54,8	60,0	65,0
Коефициент на безработица (%)	11,7	13,8	16,2	11,7	6,8
Регистрирани в бюрата по труда безработни лица към 31.12. (брой)	11 834	12 526	12 400	11 195	10 482
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше образование (%)	21,5	23,5	26,6	27,3	26,9
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години със средно образование (%)	61,4	60,3	58,9	56,1	57,5
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с основно и по-ниско образование (%)	17,1	16,3	14,6	16,6	15,6

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Подобрението на пазара на труда се дължи на увеличаване на икономическата активност и намаляване на коефициента на безработица. Голям е дела на висшистите

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

(26,9%), като областта се нарежда на четвърто място сред останалите 28 области в страната по този показател, което се дължи на трите висши учебни заведения и националното значение на Великотърновския университет.

Структурата на наетите лица по икономически дейности в сравнение с района и страната за 2015 г. е представена на следната таблица.

Таблица II.14. Наети лица по икономически дейности за 2015 г.

Икономически дейности	Велико Търново	Северен централен	България	% от общото	% от СЦР	% от България
Общо	67 141	222 411	2 254 768	100	30,2	3
Селско, горско и рибно стопанство	4 138	13 546	70 915	6,2	30,5	5,8
Добивна промишленост	134	1 661	24 617	0,2	8,1	0,5
Преработваща промишленост	20 439	75 768	512 315	30,4	27,0	4
Производство и разпределение на електрическа и топлоенергия и на газообразни горива	512	1 295	30 248	0,8	39,5	1,7
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	954	3 505	34 940	1,4	27,2	2,7
Строителство	3 156	9 235	130 533	4,7	34,2	2,4
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	10 021	30 953	373 770	14,9	32,4	2,7
Транспорт, складиране и пощи	4 048	13 963	141 537	6	29,0	2,9
Хотелиерство и ресторантьорство	2 538	7 362	110 503	3,8	34,5	2,3
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	807	1 980	79 227	1,2	40,8	1
Финансови и застрахователни дейности	658	2 027	55 615	1	32,5	1,2
Операции с недвижими имоти	457	1 239	22 824	0,7	36,9	2
Професионални дейности и научни изследвания	800	2 869	74 422	1,2	27,9	1,1
Административни и спомагателни дейности	1 391	5 458	108 233	2,1	25,5	1,3
Държавно управление	3 920	10 856	112 113	5,8	36,1	3,5
Образование	6 347	18 537	165 534	9,5	34,2	3,8

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Икономически дейности	Велико Търново	Северен централен	България	% от общото	% от СЦР	% от България
Хуманно здравеопазване и социална работа	4 615	15 171	136 959	6,9	30,4	3,4
Култура, спорт и развлечения	1 197	3 599	33 874	1,8	33,3	3,5
Други дейности	1 009	3 387	36 589	1,5	29,8	2,8

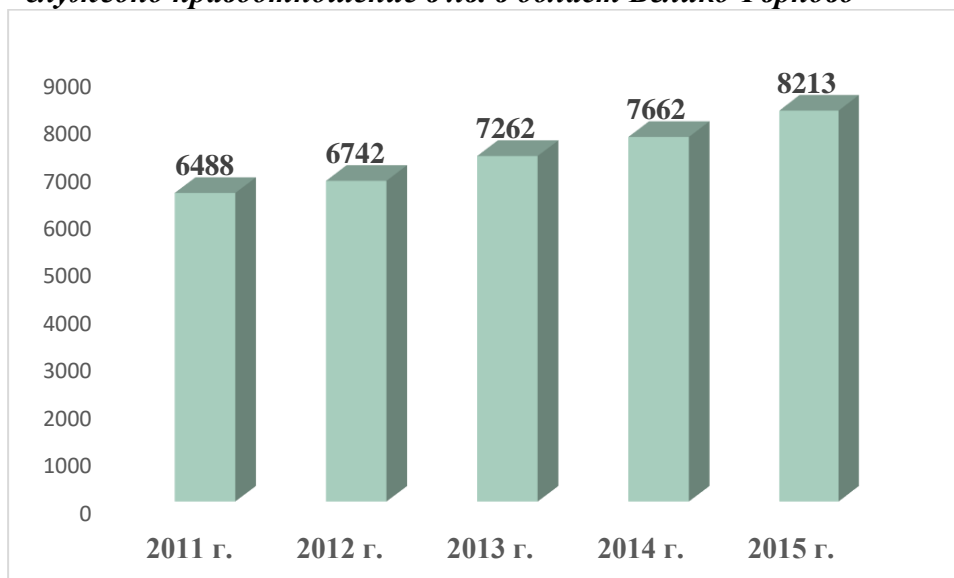
Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Област Велико Търново дава 30,2% от наетите в района и 3% от наетите в страната. В структурата на наетите по икономически дейности с най-висок дял са наетите в преработващата промишленост – 30,4%, следвани от наетите в търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети (14,9%), образование (9,5%) и селско, горско и рибно стопанство (6,2%).

По отношение на структурата на наетите спрямо общия брой в областта прави впечатление, че 40,8% от наетите в създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения са от област Велико Търново, както и 39,8% от наетите в производство и разпределение на електрическа и топлоенергия и на газообразни горива. Други дейности с относително по-голям % са строителство, търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети; хотелиерство и ресторантьорство; транспорт, складиране и пощи; култура, спорт и развлечения. Като дял от наетите в страната с по-голям % е отново сектора на селското стопанство с 5,8%, следван от сектора на преработващата промишленост с 4%. Останалите икономически дейности са с по-ниски стойности под 3%.

Средната брутна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение показва тенденцията на устойчиво нарастване, както е представено на фигурата по-долу:

Фигура II.4. Средната брутна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в лв. в област Велико Търново

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Стойността на средната заплата по икономически дейности се различава и е представена по-долу.

Таблица II.15. Средна брутна годишна заплата по икономически дейности за 2015 г.

Икономически дейности	Велико Търново	Северен централен	България	% от СЦР	% от България
Общо	8 213	8 418	10 535	97,6	78
Селско, горско и рибно стопанство	8 995	9 191	8 712	97,9	103,2
Добивна промишленост	8 294	11 649	16 192	71,2	51,2
Преработваща промишленост	8 230	8 649	9 131	95,2	90,1
Производство и разпределение на електрическа и топлоенергия и на газообразни горива	13 347	13 970	19 773	95,5	67,5
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	7 946	8 183	9 374	97,1	84,8
Строителство	9 474	8 118	9 212	116,7	102,8
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	6 199	6 637	9 417	93,4	65,8
Транспорт, складиране и пощи	7 820	7 914	9 800	98,8	79,8
Хотелиерство и ресторантьорство	4 854	5 048	6 318	96,2	76,8
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	11 092	10 344	24 255	107,2	45,7
Финансови и застрахователни дейности	13 683	12 343	19 506	110,9	70,1
Операции с недвижими имоти	8 553	8 650	10 118	98,9	84,5

Икономически дейности	Велико Търново	Северен централен	България	% от СЦР	% от България
Професионални дейности и научни изследвания	7 185	7 385	15 471	97,3	46,4
Административни и спомагателни дейности	5 818	5 472	8 135	106,3	71,5
Държавно управление	10 618	10 262	12 014	103,5	88,4
Образование	10 096	9 493	10 225	106,4	98,7
Хуманно здравеопазване и социална работа	8 693	9 347	10 976	93	79,2
Култура, спорт и развлечения	5 673	10 977	8 671	51,7	65,4
Други дейности	5 742	6 386	6 986	89,9	82,2

.. - Конфиденциални данни

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Най-високи стойности на средната годишна работна заплата се наблюдават в икономическите дейности: „Финансови и застрахователни дейности“, с изключително висока стойност са „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“, следвани от „Държавно управление“, „Образование“, „Строителство“.

Образование

Данните за образователната система показват намаляване в голяма част от изследваните показатели в сравнение на учебната година 2011/2012 с 2015/2016²:

Таблица II.16. Показатели за развитие на системата на образованието

Показатели	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Общо детски градини	89	87	79	78	78
Детски учители	584	581	579	587	580
Деца	7 220	7 324	7 432	7 428	7 043
Целодневни детски градини	89	87	79	78	78
Детски учители	554	553	553	560	555
Деца	6 674	6 824	6 947	6 949	6 604
Полудневни детски градини	-	-	-	-	-
Детски учители	30	28	26	27	25
Деца	546	500	485	479	439
Общо учебни институции	106	100	99	99	98
Общообразователни училища	79	75	73	73	73
Специални училища	2	2	2	2	2
Училища по изкуствата и спортни училища	-	-	1	1	1
Професионални гимназии	20	18	18	18	17
Професионални колежи с прием след средно образование	2	2	2	2	2

² Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Показатели	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Университети и специализирани висши училища	-	-	-	-	-
Общо Преподаватели по видове учебни институции	3 411	3 386	3 319	3 386	3 216
Общообразователни училища	1 482	1 467	1 447	1 467	1 431
Специални училища	23	29	..	29	23
Училища по изкуствата и спортни училища	-	-	..	-	9
Професионални колежи с прием след средно образование	47	47	46	47	39
Професионални гимназии и училища след VI, VII и VIII клас	465	418	402	418	469
Университети и специализирани висши училища	-	-	-	-	-
Общо - Учащи по видове учебни институции	51 089	52 696	51 982	51 830	48 187
Общообразователни училища	19 286	19 268	19 313	19 127	18 685
Специални училища	124	125	140	121	106
Училища по изкуствата и спортни училища (III степен професионална квалификация)	-	-	30	60	93
Професионални гимназии (III степен професионална квалификация)	4 010	3 824	3 829	3 964	3 849
Професионални колежи с прием след средно образование	171	161	146	..	93
Професионални гимназии и професионални училища (II степен професионална квалификация)	1 534	1 334	1 283	1 372	1 269
Професионални училища след VI и VII клас (I степен професионална квалификация)	83	19	17	19	17
Професионални училища след VIII клас (I степен професионална квалификация)	27	109	134	82	76
Университети и специализирани висши училища	267	38	-	-	-

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

- Броят на детските градини намалява от 89 на 78 и съответно намалява и броя на детските учители от 584 на 580 в следствие на намаления брой на децата от 7 220 на 7 043;
- Учебните институции от 106, в т.ч. 79 общообразователни училища намаляват на 98, в т. ч. 73 общообразователни училища. Намаляват и преподавателите от 3 411 на 3 216 в следствие на намалението на учащите от 51 089 на 48 187;
- През учебната 2016/2017 година в детските градини са записани 6 745 деца, като е регистрирано намаление от 4.2% в сравнение с предходната учебна година;

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

- През 2016 г. 1 905 ученици са завършили основно образование, а 1 546 ученици - средно образование;
- Завършилите висше образование през 2016 година в трите образователно-квалификационни степени („бакалавър“, „магистър“ и „доктор“) са 7 692 души, с 5.1% по-малко спрямо предходната година;
- Забелязва се положителна тенденция по отношение на броя на учащите от I – VIII клас напуснали общообразователните и специални училища от 573 към учебната 2011/2012 г. до 487 за учебната 2014/2015 учебна година, което се обяснява и с изготвения Механизъм за риск от отпадане на ученици от училището съгласно Стратегията на Министерство на образованието и науката за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система и изискване на Регионален инспекторат по образованието - Велико Търново;
- Областта показва сравнително високи резултати при образованието, най-вече заради националното значение на Великотърновския университет;
- Към 01.12.2016 г. в област Велико Търново функционират 75 самостоятелни детски градини с директор, като 41 от тях се намират в градовете и 34 - в селата. В сравнение с предходната учебна година те са с 3 по-малко. Най-много детски градини има в общините Велико Търново - 21 и Горна Оряховица – 12;
- Местата в детските градини намаляват от 9 110 за учебната 2012/2013 година, до 8 948 за 2016/2017 година;
- Броят на децата, настанени в детските градини в областта за учебната 2016/2017 година е 6 745, което е с 579 деца, или със 7.9% по-малко от броя им през учебната 2012/2013 година и с 4.2% по-малко в сравнение с предходната година. Обхватът на децата в детските градини, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване³ за областта е 76.4% (с 3.2 процентни пункта по-нисък от този за предходната учебна година и с 3.0 процентни пункта по-нисък от средния за страната);
- Средният брой деца в една детска градина за областта е 90, като за градовете е значително по-голям (129), отколкото за селата (43). Една група се формира средно от 24 деца, съответно - 26 в градовете и 19 в селата;

³ Груповият нетен коефициент на записване на децата в детските градини се изчислява в проценти като отношение на броя на децата в детските градини във възрастовата група 3 - 6 години към броя на населението в същата възрастова група.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

- Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 606, като в сравнение с предходната учебна година намалява с 19 души, или с 3.0%. Детските учители са 563, или 92.9% от педагогическия персонал;
- Професионалното образование и обучение в област Велико Търново през учебната 2016/2017 година се осъществява в 16 професионални гимназии, 1 спортно училище и 2 професионални колежа с прием след средно образование. Общият брой на учащите в професионалното образование и обучение през тази учебна година е 5 349 и в сравнение с предходната година намалява само с 48 (1%);
- В програмите за придобиване на трета степен професионална квалификация учащите са 3 874, в програмите за придобиване на втора степен професионална квалификация - 1 055, в програмите за придобиване на първа степен професионална квалификация - 84 и в професионални колежи след средно образование за придобиване на четвърта степен професионална квалификация учащите са 336;
- През настоящата учебна година преподавателите в професионалните училища в областта (вкл. директорите и помощник-директорите с преподавателска заетост) са общо 392, като от тях 84.4% работят в професионалните гимназии за придобиване на трета степен професионална квалификация. В сравнение с предходната учебна година броят им намалява с 28.3%;
- През 2016 г. в професионалните училища 368 ученици са завършили основно образование и 792 са завършили средно образование;
- В област Велико Търново функционират три висши училища. Общият брой на студентите в тях през учебната 2016/2017 година, включващ записаните в трите образователно-квалификационни степени („бакалавър“, „магистър“ и „доктор“), възлиза на 22 205, което е с 2 255, или с 9.2% по-малко в сравнение с предходната учебна година;
- През учебната 2016/2017 година за придобиване на образователно-квалификационни степени „бакалавър“ и „магистър“ в университетите се обучават 21 683 студенти, които са със 2 316, или с 9.7% по-малко в сравнение с учебната 2015/2016 година;
- Преподавателите във висшите училища в областта намаляват с 0.9% спрямо предходната година и техният брой достига до 1 234 през 2016/2017 учебна година, като на основна работа са 87.6% от тях;
- Докторантите в областта към 31.12.2016 г. са 522 и се увеличават с 13.2% спрямо края на 2015 година. Новоприетите докторанти през 2016 г. са 168, от които 7 са

чужди граждани. Диплома за придобита образователна и научна степен „доктор“ в областта през 2016 г. са получили 100 души.

Здравеопазване

Данните по отношение на здравеопазването показват сравнително запазване на броя на лечебните и здравни заведения, но намаляване на броя на общопрактикуващите лекари и увеличение на броя на лекарите по дентална медицина. От 2015 г. е закрит и ДМСГ в пряко следствие от политиката по деинституционализация.

Таблица II.17. Показатели за развитие на системата на здравеопазването

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
Лечебни и здравни заведения					
Болнични заведения - общо	12	12	12	12	12
легла	1 624	1 566	1 587	1 587	1 543
многопрофилни болници	5	4	4	4	4
легла	919	816	792	792	748
специализирани болници	4	5	5	5	5
легла	404	449	449	449	449
центрове за кожно-венерически заболявания	1	1	1	1	1
легла	10	10	10	10	10
комплексни онкологични центрове	1	1	1	1	1
легла	206	206	206	206	206
центрове за психично здраве	1	1	1	1	1
легла	85	85	130	130	130
Брой легла в МБАЛ на 1000 души от населението	3,6	3,2	3,1	3,2	3,0
Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	65	63	66	61	57
легла	33	33	33	33	35
диагностично-консултативни центрове	3	3	3	3	3
легла	11	11	11	11	13
медицински центрове	25	24	25	23	23
легла	22	22	22	22	22

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	36	35	37	34	30
дентални центрове	1	1	1	1	1
медико- дентални центрове	-	-	-	-	-
легла	-	-	-	-	-
Други лечебни и здравни заведения	8	6	6	5	6
легла	201	199	153	109	109
Медицински кадри към 31.12.					
Лекари - общо	804	817	783	768	745
в т.ч. Общопрактикуващи	152	179	146	145	142
Лекари по дентална медицина	187	193	198	201	202
Медицински специалисти по здравни грижи	1 481	1 411	1 374	1 373	1 373
Население на един общопрактикуващ лекар	1694	1424	1728	1720	1735
Брой лица на един лекар от водеща специалност	721	743	740	721	785
Детски ясли и деца в детските ясли					
Детски ясли - общо	23	22	22	21	21
места	836	824	1038	988	988
Деца - общо	936	907	916	865	865
Домове за медико-социални грижи за деца към 31.12.					
Места					
Деца - общо					

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

В сравнение на данните по отношение на здравеопазването за 2011 г. и 2015 г.⁴ се наблюдава относително запазване на броя на болничните – 12 и намаляване на броя на лечебните заведения за извънболнична помощ – от 65 на 57. Видно е и намалението на броя на медицинския персонал - лекари от 804 на 745 бр. и на медицински специалисти от 1 481 на 1 373 бр. Това се обяснява и с факта, че се увеличава и средната възраст на лекарите. Увеличение се наблюдава в броя на лекарите по дентална медицина от 187 на 202 бр. Намалява броя на детските ясли от 23 на 21 бр. и съответно намаление в броя на децата от 936 на 865 бр. По изведените данни, може да се направи извода, че областта страда от недостиг на лекари, само на един общопрактикуващ лекар се падат 1 735 д. при

⁴ Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

средно за страната 1619 д., а на един лекар от водеща специалност – 785 д. при средно за страната 544. Най-голям е недостигът на общопрактикуващи лекари в общините Лясковец, Сухиндол, Златарица, Елена и Стражица. Предимно се наблюдава концентрация на здравни заведения в големите градове - центрове на общини и влошено здравно обслужване или липса на такова в малките населени места, а от друга страна се и забавя и навременното оказване на лекарска помощ в селата.

Социална политика

Стойността на пенсиите е сериозен проблем, както за страната, така и за област Велико Търново, тъй като тя е значително по-ниска в сравнение с останалите страни-членки на ЕС. Данните, регистрирани за област Велико Търново, сочат, че броят на пенсионерите в областта постепенно намалява - от 78 460 бр. през 2011 г. до 76 381 през 2015 г. , което от една страна се дължи на увеличението на пенсионната възраст, а от друга – на невъзможността за немалък брой граждани, навършили пенсионна възраст, да се пенсионират поради липсата на осигурителен стаж, както и на влошеното здравно обслужване в малките населени места, които са предимно хора в пред пенсионна възраст.

Обобщение на рисковите групи и потребностите им в област Велико Търново са представени по-долу по целеви групи. Данните са предоставени от общинските администрации и са за 2014 г.

Данните от 2014 г. за броя на децата с увреждания в област Велико Търново сочат, че общият им брой е 610 и е нараснал двойно спрямо 2010 г., когато броят им е 331. Най-много деца с увреждания са регистрирани в община Велико Търново – 184, следвана от Горна Оряховица – 156. На територията на областта са изградени Дневни центрове за грижа за деца с увреждания в 6 от 10 – те общини Велико Търново, Горна Оряховица, Павликени, Свищов, Стражица и Елена. Въпреки усилията, които се подкрепят в тази посока, все още основния проблем остава финансовата грижа за тези деца и тяхното социално включване и реализация.

Друг проблем регистриран на територията на областта са децата, които са жертва на насилие, данните сочат, че техният брой се е увеличил три пъти и половина спрямо 2010 г., когато са били 43, а за периода 2013-2015 г. регистрираните случаи са 160, което показва, че усилията в тази посока са крайно недостатъчни и наличието на един единствен Кризисен център, който обслужва цялата област, не може да реши проблема.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

За периода 2013-2015 г. значително е нараснал броят на децата, които се настаняват в приемни семейства – 277, което показва увеличение спрямо 2010 г. – 14 деца, т.е. приемната грижа се развива добре на територията на общината.

Данните за лицата с увреждания показват, че най-голям процент са регистрирани в общините Велико Търново – 31%, Горна Оряховица -14%, Свищов – 14%, а най-малко в Лясковец - 5%, Златарица - 2% и Сухиндол - 1%. Най-голям е процента на хората с физически увреждания - 52,32, множествени увреждания - 38,97% и психични разстройства - 3,53%.

Социалните услуги, които функционират на територията на областта за стари хора са 11 от институционален тип, 5 от тях са специализирани институции за възрастни хора с увреждания и 6 за стари хора. Основният проблем е, че тези услуги са неравномерно разпределени по територията и съсредоточени предимно в общинските центрове, докато в малките населени места не достигат до възрастните хора. На територията на областта функционират услугите „Домашен социален патронаж“ и „Личен асистент“ във всичките 10 общини.

Доходи и условия на живот

През 2016 г. Линията на бедност в област Велико Търново е била 265.8 лв. Средно месечно на лице от домакинство, при 308.2 лв. за страната. При този размер на линията под прага на бедност са били 20.0% от населението на областта, при 22.9% за страната.

Таблица II.18. Индикатори за бедност в област Велико Търново

Показатели	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Линия на бедност – средномесечен размер - левове	235.8	260.5	269.10	289.4	265.8
Относителен дял на бедните - % от населението	19.7	15.2	21.4	19.1	20.0
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери - % от населението	44.3	42.9	49.9	45.5	44.9
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери с включени пенсии - % от населението	22.0	25.3	27.9	22.9	22.4
Отношение на доходите между най-бедните и най-богатите 20% от населението	6.5	5.0	9.3	5.4	5.5
Коефициент на Джини ⁵	35.3	30.1	43.0	29.5	31.5

Източник: ТСБ – Север Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

⁵ Изчислява се на основата на данни от разпределението на лицата от домакинствата по доход и е нормиран в границите от 0 до 100.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

В сравнение с предходната 2015 година размерът на линията на бедност намалява със 8.2%, а относителният дял на бедното население се увеличава с 0.9 процентни пункта. Системата за социална защита има съществено значение за редуциране на бедността. Данните за 2016 г. показват, че ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения за безработица, временна неработоспособност, бременност и майчинство, социални помощи и др.), равнището на бедност в областта се повишава от 20.0 до 22.4%, или с 2.4 процентни пункта. Съответно при изключване на пенсиите и останалите социални трансфери равнището на бедност нараства до 44.9%, или с 24.9 процентни пункта.

Таблица II.19. Показатели за материални лишения в област Велико Търново за 2016 г.

Въпроси към домакинството, свързани с ограничения	Относителен дял от населението - %
Имало ли е домакинството затруднения при плащането навреме на следните разходи за жилището: <ul style="list-style-type: none"> • заем за покупка на жилището, в което живее домакинството • наем за жилището, в което живее домакинството • текущи разходи за ток, вода, отопление (без разходи за телефон) вноски за погасяване на кредити	46.7
Може ли домакинството да си позволи, ако желае, едноседмична почивка извън дома	71.8
Може ли домакинството да си позволи, ако желае, консумация на месо, пилешко или риба (или вегетарианския им еквивалент) всеки втори ден	48.6
Може ли домакинството да посрещне със собствени средства неочаквани финансови разходи (неотложен ремонт на жилището или колата, подмяна на пералня или хладилник, внезапно заболяване и др.)	65.9
Притежава ли домакинството телефон (вкл. мобилен)	4.5
Притежава ли домакинството цветен телевизор	0.9
Притежава ли домакинството автоматична перална машина	10.9
Притежава ли домакинството автомобил (вкл. и служебен, който се ползва за лични нужди)	20.9
Ограничава ли се домакинството при отоплението на жилището поради недостиг на средства	42.0

Източник: ТСБ – Север Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

През 2016 г. 44.0% от населението на област Велико Търново е живяло в тежки материални лишения (ограничения в 4 от 9 показателя), при 31.9% средно за страната, като спрямо предходната година се регистрира увеличение на това население с 2.2 процентни пункта.

Таблица II.20. Население, живеещо в материални лишения в област Велико Търново по пол за 2016 г. (%)

	2012	2013	2014	2015	2016
Общо	61.9	52.2	40.5	41.8	44.0
Мъже	62.1	50.1	40.8	42.8	45.6
Жени	61.7	54.2	40.3	40.9	42.4

Източник: ТСБ – Север Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

Лица, живеещи в домакинство с нисък интензитет на икономическа активност, се дефинират като лица от възрастовата група 0-59 години, живеещи в домакинство, където възрастните (18 - 59 годишните, с изключение на студентите от възрастовата група 18 - 24 години) работят под 20% от техния потенциал през референтния период.

Таблица II.21. Лица, живеещи в домакинство с нисък интензитет на икономическа активност в област Велико Търново по пол за 2016 г. (%)

	2012	2013	2014	2015	2016
Брой лица - хиляди	17.7	19.0	27.7	19.7	22.2
% от населението	12.6	15.3	21.9	16.5	18.1

Източник: ТСБ – Север Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

Таблица II.22. Население в риск от бедност или социално изключване в област Велико Търново по пол за 2016 г. (%)

	2012	2013	2014	2015	2016
Общо					
Брой лица - хиляди	162.3	140.8	115.9	120.6	122.0
% от населението	63.1	55.4	46.1	48.7	49.7
Мъже					
Брой лица - хиляди	75.3	66.3	56.6	60.6	62.6
% от населението	62.5	53.1	46.8	50.6	52.7
Жени					
Брой лица - хиляди	87.0	74.5	59.3	59.9	59.4
% от населението	63.6	57.7	45.5	46.8	46.9

Източник: ТСБ – Север Отдел „Статистически изследвания - Велико Търново“

Култура

Данните за културната инфраструктура и посещенията в тези институции са представени по-долу:

Таблица II.23. Показатели за развитие на културата

Показатели	2011 г.	2015 г.
Театри - бр.	1	1
Сцени - бр.	2	2
Места - бр.	720	720
Представления - бр.	98	83
Представления на един театър	98	83
Посещения - бр.	17 342	17 756
Посещения на едно представление	177	212
Музеи - бр.	10	10
Посещения - хил. бр.	406	490
Експонати - хил. бр.	311	304
Кина - бр.	1	1
Места - бр.	309	309
Посещения - хил. бр.	97	109
Читалища		151

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Данните сочат, че се увеличава броят на посещенията в театрите, музеите и кината, но намалява броят на изнесените представления спрямо 2011 г.

Жилищен фонд

По данни на Националния статистически институт към 31.12.2016 г. жилищният фонд в област Велико Търново се състои от 89 271 жилищни сгради или с 0.1% повече в сравнение с 2015 година. Жилищата в тях са 145 478 жилища, като 58.7% от тях се намират в градовете, а 41.3% - в селата. Преобладаващата част от жилищата в областта (96.0%) са собственост на физически лица.

Към 31.12.2016 г. панелните сгради в областта са 591 със 17 336 жилища в тях, стоманобетонните сгради - 3 273 с 16 712 жилища, тухлените сгради - 70 405 с 96 280 жилища, а 15 150 жилища се намират в 15 002 сгради с друга конструкция. В градовете 20.2% от жилищата се намират в панелни сгради, 18.1% в стоманобетонни, 57.8% - в тухлени и 3.9% - в други. Същевременно в селата 78.1% от жилищата са в тухлени сгради, 19.6% в други и само 2.3% в панелни или стоманобетонни сгради.

По-голяма част от жилищата са с две и три стаи - 60.1% от всички жилища в областта, следвани от жилищата с четири и повече стаи - 34.0%, а едностайните са 5.9%.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Осигуреността с жилища на 1 000 души от населението в градовете нараства с 1.0% спрямо преходната година, а в селата с 2.0%.

Най-много жилища на 1 000 души от населението са регистрирани в общините Сухиндол - 979 и Елена - 843, а най-малко - в община Горна Оряховица - 531. Най-висок среден брой лица на едно жилище е отчетен в община Горна Оряховица - 1.9, а най-нисък в община Сухиндол - 1.0.

Към 31.12.2016 г. полезната площ на жилищата в областта е 10 911 хил. кв. м, или с 0.1% повече в сравнение с 2015 година. Най-голяма полезна площ на човек от населението е регистрирана в община Елена - 65.9 кв. м, следвана от община Сухиндол - 65.7 кв. м, а най- малка в община Свищов - 39.0 кв. метра.

3. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност

Техническата инфраструктура в област Велико Търново обхваща пътната и ж.п. мрежа, водоснабдителната и канализационната мрежа, енергийната и съобщителната мрежа.

През последните 5 години не се наблюдава промяна в дължината и класовете на основните пътни артерии в областта.

Положителна тенденция показват данните, свързани с **достъпа до интернет**, като относителният дял на домакинствата с достъп до интернет (в %) нараства от 45% през 2011 г. на 60,7% през 2015 г. По този показател областите Велико Търново и Русе, отчитат най-високи стойности, докато с най-нисък процент на дела на домакинствата с достъп до интернет е област Габрово 49,4%.

Относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използващи регулярно интернет (всеки ден или поне веднъж седмично) (%) също се повишава от 46,0% през 2011 г. на 54,3% през 2015 г. В областите Русе и Разград, отчитат по-високи стойности от Велико Търново, съответно 60,9% и 58,1%.

По-долу са представени основни показатели в сферата на водоснабдяването и канализацията, от които може да се направи извод, че няма особена промяна в показателите.

Таблица II.24. Население и водни услуги в област Велико Търново в %

Показатели	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Население, свързано с обществено водоснабдяване в %	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8
Население на режим на водоснабдяване в %	1,8	6,0	5,5	2,4	3,6
Население, свързано с обществена канализация в %	66,2	66,4	66,6	55,8	68,2
Пречиствателни станции за отпадъчни води общо в %	43,9	44,2	44,5	44,8	61,7
Население, свързано с обществена канализация без пречистване в %	22,3	22,2	22,2	22,0	6,5

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Както се вижда от изведените данни се увеличава дела на населението с режим на водоснабдяване от 1,8% за 2011 г. на 3,6% за 2015 г. Вследствие на реализирани проекти за реконструиране и изграждане на ВиК инфраструктура и изграждане на ПСОВ се увеличава делът на населението, свързано с обществена канализация и делът на пречиствателните станции за отпадъчни води.

4. Екологично състояние и рискове

Динамиката на показателите, представящи някои елементи от околната среда са представени по-долу.

Таблица II.25. Показатели, свързани с околната среда

Показатели	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Депа за битови отпадъци - бр.	12	9	8	9	8
Дял на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране - %	99,5	99,1	99,4	99,8	99,8
Събрани битови отпадъци от обслужваните населени места - тонове	101	93	113	101	86
Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население - кг/чов./г.	398	371	452	407	350
Дълготрайни материални активи с екологично предназначение в хил. лв.	69 558	72 470	76 369	132 163	188 170

Източник: Национален статистически институт, <http://nsi.bg/>, 2017 г.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Данните показват, че се запазва дела на обслужваното население от системите за организирано сметосъбиране. Събраните битови отпадъци от обслужваните населени места, показват намаление спрямо 2011 г., но въпреки това областта се нарежда на второ място по този показател за 2015 г. след област Русе (114 001 т.), а с най-нисък дял са областите Разград (47 271 т.) и Силистра (51 562). Забелязва се устойчива тенденция на повишаване на дълготрайните материални активи с екологично предназначение от 2011 г. насам, като областта се нарежда на първо място сред останалите области в СЦР, следвана от Русе (144 221 лв.), Разград (110 220 лв.) и на последно място е област Силистра (84 552 лв.).

Социално-икономическият анализ показва промени в някои от показателите на ОСР 2014-2020 Велико Търново, което налага необходимостта SWOT анализа да бъде актуализиран.

5. Актуализиран SWOT анализ

Целта на SWOT-анализа е на базата на изготвения актуализиран социално-икономически анализ и извършената междинна оценка с проследените индикатори е да се направи анализ на силните и слабите страни, на възможностите и заплахите пред Област Велико Търново до 2020 г. Актуализиран е основно SWOT-анализа от ОСР 2014-2020 г.,

При анализа са отразени:

Силните страни на Област Велико Търново:

- с какво областта превъзхожда другите области;
- кои стопански, природни и човешки ресурси и други фактори създават конкурентни предимства на областта.

Слабите страни на Област Велико Търново:

- кои са факторите, които най-много възпрепятстват развитието на областта;
- кои са актуалните и първостепенни проблеми за развитието.

Възможностите:

- кои международни, външни, отраслови тенденции в бъдеще биха могли да повлияят положително на бъдещето на Област Велико Търново.

Заплахите:

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

- кои международни, външни, отраслови тенденции в бъдеще биха могли да повлияят отрицателно върху бъдещето на Област Велико Търново.

При извършването на анализа е използвана матрица на силните, слабите страни, възможностите и заплахите. Тя е приложена и актуализирана по сектори.

Таблица II.26. Актуализиран SWOT-анализ на област Велико Търново

SWOT анализ	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Добро състояние на околната среда; • Значителни водни ресурси – повърхностни в планинската част на областта, минерални, карстови и подпочвени; • Забележително богатство на културното наследство и принадлежност към Източния трансбалкански културен коридор; • Качествени поземлени ресурси за развитие на земеделие; • Добри възможности за използване на енергията на водата и слънцето; • Отлично транспортно-географско положение, наличие на важни транспортни коридори и транспортни възли; • Налична добра инфраструктура за развитие на разнообразни културни дейности; • Наличие на два важни университетски центъра и висок дял от населението с висше образование; • Покачване дела на населението на възраст от 25-64 г. с висше образование; • Увеличаване на разходите за научноизследователска и развойна дейност (НИРД); • Наличие на значими концентрации на икономическа активност и обслужващи функции – в триградиято В. Търново - Г. Оряховица - Лясковец и в гр. Свищов; • Висок ръст на БВП на човек и ръст на произведената в областта продукция; 	<ul style="list-style-type: none"> • Голям брой регистрирани свлачища; • Високи шумови нива в наблюдаваните пунктове; • Неизградеността на канализационни мрежи за битови и промишлени нужди е основна причина за замърсяване на водите; • Изоставане в изграждането на ПСОВ за град Свищов; • Необходимост от разширение, реконструкция и изграждане на водоснабдителна инфраструктура за ограничаване на високите загуби на вода; • Недостатъчно развита РПМ, паралелно на река Дунав в направление Русе – Свищов – Никопол; • Много нисък дял на газифицираните домакинства; • Непълна осигуреност с широколентова интернет връзка; • Недостиг на финансови ресурси за проучване, социализиране и популяризиране на КИН; • По-нисък БВП на лице от създадения средно за страната; • Свиване на инвестициите, особено осезаемо по отношение на преработващата промишленост; • Криза в машиностроителния отрасъл; • Свиване в обема на животновъдната продукция;

<ul style="list-style-type: none"> • Силно развиваща се хранително-вкусова промишленост; • Спад в коефициента на безработица; • Осезаемо увеличение в броя на заетите и коефициента на заетост; • Увеличаване дела на преките чуждестранни инвестиции за 2015 г.; • Намаляване обема на образувателните битови отпадъци на човек от населението; • Стабилен ръст на средната работна заплата. 	<ul style="list-style-type: none"> • Силно ограничени площи, заети с трайни насаждения и зеленчукопроизводство; • Непълноценно използване на някои сегменти от туристическия потенциал; • Тенденция за обезлюдяване, особено силна в общините Сухиндол, Стражица и Златарица; • Много на брой обезлюдени или много малки селища в планинските части на областта; • Висок дял на неграмотните и ниско образованите; • Висок дял на хора, живеещи в материални лишения; • Много високи нива на безработица в общините Златарица, Стражица и Полски Тръмбеш.
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Възможностите за обвързване на различни елементи от туристическия потенциал на областта, съобразно два признака – принадлежност към тема и разположение на общ коридор – позволява иницирирането на партньорства между отделни общини от областта; • По-широко използване на възможностите на европейските фондове (чрез добре обосновани и подготвени проекти) за подобряване на жизнената среда, качествата на човешкия ресурс, административния капацитет на публичните институции, конкурентоспособността на икономиката чрез подобряване на предприемачеството и иновации и др. • Реализация на редица инфраструктурни проекти с надобщинско и регионално (междубластно) значение като: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Доизграждане на трасето на АМ „Хемус“; ✓ Подобряване ж.п транспорта; 	<ul style="list-style-type: none"> • Тенденцията за струпване на население в малкото по-привлекателни райони и градове и обезлюдяването на по-слабо развитите; • Коефициент на смъртност над средния за страната; • Продължаващата негативна тенденция на застаряване на населението; • Продължаване на демографската криза, изразяваща се с бързи темпове на обезлюдяване на областта и страната; • Продължаване на световната икономическа и финансова криза с произтичащите от това последици за страната и областта; • Поява на рискове от непредвидими природни и обществено-политически събития; • Продължаване на негативите тенденции свързани с изменение на климата; • Запазване на високата „цена“ (висока стойност) на инвестиционния капитал

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

<ul style="list-style-type: none">✓ Развитие на летище „Г. Оряховица”;• Използване на излаза на областта на р. Дунав като възможност за:<ul style="list-style-type: none">✓ Стимулиране на икономическото и инфраструктурно развитие в интензивно партньорство;✓ Засилване на трансграничното сътрудничество в региона Свищов - Зимнич;• Използване на изоставените сгради/терени.	<p>насочено към подобряване на базовата инфраструктура;</p> <ul style="list-style-type: none">• Продължаваща изолация от двете страни на границата – р. Дунав между България и Румъния.
---	---

Извод: С оглед на актуализираният социално-икономически и SWOT-анализ и изготвената междинна оценка не е необходимо да се прави промяна в стратегическата рамка на плана.

III. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА

Обхватът на районите за целенасочена подкрепа (РЦП) в рамките на област Велико Търново, която е административно-териториална единица от ниво 3 е регламентиран в чл. 5 и чл. 6 на Закона за регионалното развитие на Р. България. Понятието за „район за целенасочена подкрепа“ е изменено в ДВ, бр. 15 от 2016 г. Съгласно новите разпоредби районите за целенасочена подкрепа обхващат територията на една или повече съседни общини с неблагоприятни социално-икономически, демографски и географски характеристики. Обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие. Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя, като се отчитат категориите на общините по реда на Закона за административно-териториалното устройство на Република България и техните географски характеристики по данни на Българската академия на науките. Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя в областните стратегии за развитие.

В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват:

1. общините от четвърта и пета категория;
2. общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики:
 - а) най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район;
 - б) най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район;
 - в) територията на общината е в пограничен район.

Съгласно посочените определения в допълнителните разпоредби на закона, „планински район“ е територия във височинния пояс с долна граница 700 м. надморска височина, „полупланински район“ е територия във височинния пояс с долна граница 500 м. и горна граница под 700 м. надморска височина и наклон на склона най-малко 8 градуса или територия под 500 м. надморска височина и наклон на склона най-малко 8 градуса, локална амплитуда на релефа най-малко 100 м. или климатичен контраст, равен или над 35 на сто; „пограничен район“ обхваща административни единици от ниво община, за чиито територии се отчита съвпадение на част от административните им граници с държавната граница.

В тази връзка е променен териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа в областта и е представен по-долу в табличен вид спрямо изискуемите критерии в закона.

Таблица III.1. Райони за целенасочена подкрепа в област Велико Търново

№	Община	Категория община по ЗАТУРБ	Район за целенасочена подкрепа - критерии			
			1. Общините от четвърта и пета категория	2. Общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики		
				най-малко 50% от територията на общината е в планински район	най-малко 50% от територията на общината е в полупланински район	територията на общината е в пограничен район
1	Община В. Търново	1				
2	Община Г. Оряховица	2				
3	Община Елена	3				
4	Община Златарица	5				
5	Община Лясковец	4				
6	Община Павликени	3				
7	Община П. Тръмбеш	4				
8	Община Свищов	2				
9	Община Стражица	3				
10	Община Сухиндол	5				

Легенда:

 показател, по който не се налага целенасочена подкрепа
 показател, по който се налага целенасочена подкрепа

Източник: ЗАПОВЕД № РД-02-14-2021 от 14 август 2012 г. за категориите общини, МРРБ, ОПР на общините от областта

По отношение на **първия критерий** за район за целенасочена подкрепа - да бъде община от четвърта и пета категория по ЗАТУРБ - в област Велико Търново на този критерий отговарят общините: **Златарица, Лясковец, Полски Тръмбеш и Сухиндол.**

По отношение на **втория критерий** за район за целенасочена подкрепа - да се включват общини от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики: най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район или най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район или територията на общината е в пограничен район при община **Свищов** се наблюдава показател, по който да се налага целенасочена подкрепа. *Този показател е отнасящият се до местоположението на общината, която попада в пограничния район*

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

на областта и северната ѝ граница съвпада с държавната граница (България-Румъния).

При община Елена също се наблюдава показател, по който да се налага целенасочена подкрепа. *Този показател е отнасящият се до местоположението на общината, която попада в планинския район на областта.*

Община Елена заема най-южните части на Великотърновска област, високите части на Предбалкана и Балкана. Надморската ѝ височина варира от 100 до 1536 м. Големите различия в надморската височина обуславят разнообразен релеф – от хълмисто равнинен (в северните части) до ясно изразен планински (в южните части), характеризиращ се със стръмни склонове и дълбоко врязани речни долини. Преобладаващите терени са с надморска височини 300-600 м и наклони 20 – 30°. С относително равнинен терен (с наклон от 0 до 10°) е само 2,7% от територията на общината. Тези значителни наклони на терена оказват значимо влияние върху стопанското усвояване на територията. В най-южната част на общината, на границата с Община Твърдица се издига връх Чумерна (1536 м). Цялата северна част на общината, по границата с общините Велико Търново, Златарица и Антоново е заета от южните склонове на Еленските височини, които са част от Средния Предбалкан. Тук максималната височина е връх Кулата (901 м), издигащ се северно от село Черни дял.

IV. МЕРКИ И СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИ В РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА

До началото на 2017 г. в страната не е приета програма за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа за периода до 2020 г. През 2016 г. е предложена за обсъждане „Целенасочена инвестиционна програма (ЦИП) в подкрепа на развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа-Сакар, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони“. ЦИП е фокусирана върху най-изостаналите в социално-икономическото си развитие и необлагодетелствани територии. Основната цел е: преодоляване на икономическата изостаналост, привличане на инвестиции и повишаване на заетостта на населението в тези райони. Програмата е разработена във връзка с чл. 5, ал. 3 на Закона за регионалното развитие, съгласно който „Обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешно регионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие“. Разработеният проект на ЦИП условно е съвкупност от 4 подпрограми, обхващащи географски райони, характеризиращи се със специфични проблеми и значими потребности, както и специфични ресурси и потенциал за развитие. В проекта на ЦИП 4 – други слабо развити планински, полупланински и гранични райони попадат общините Елена и Златарица като слабо развити общини.

Във връзка с нормативната промяна на районите за целенасочена подкрепа в ЗРР и определеният обхват съгласно настоящата стратегия следва ЦИП да се измени и да се предвидят реални мерки и средства за целенасочено подпомагане от държавата. Към момента липсват и механизми за приоритизиране на проекти, подадени от общини, посочени като райони за целенасочена подкрепа, в рамките на критериите за оценка по проекти по Оперативните програми. Такива механизми са посочени единствено за общините и предприятията от Северозападен район. Необходима е национална програма, която да регламентира и финансира районите за целенасочена подкрепа.

Всички общини, които попадат в критериите за район за целенасочена подкрепа, са „селски райони“ и мерките, за които е необходимо да се насочи вниманието на общините, са свързани с Програмата за развитие на селските райони.

В тази връзка, основни мерки на ОСР Велико Търново, са следните:

1. Мярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

По нея могат да се развиват проекти за следните допустими за подпомагане дейности по подмярката:

- Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици, тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях;
- Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2 000 е. ж. в селските райони; инвестиции за доизграждане, без ново строителство на канализационната мрежа (в т.ч. и съоръжения за пречистване на отпадъчни води) в агломерации с под 2 000 е. ж. в селските райони;
- Изграждане и/или обновяване на площи, за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществени потребности от общинско значение;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на социална инфраструктура за предоставяне на услуги, които не са част от процеса на деинституционализация на деца или възрастни, включително транспортни средства;
- Реконструкция и/или ремонт на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот, вкл. мобилни такива, вкл. и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства;
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони.

Техническа готовност имат следните идентифицирани от общините проекти:

Община Елена:

- „Рехабилитация и реконструкция на участъци от общинската пътна мрежа в община Елена - път VTR2076 2 „Палици - Чакали“, път VTR3113 „Мийковци - Игнатовци”

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

- „Реконструкция на сградите на Средно училище Иван Н. Момчилов – гр. Елена с внедряване на мерки за енергийна ефективност“

Община Лясковец:

- „Реконструкция и рехабилитация на улици, тротоари и съоръжения към тях в квартали на град Лясковец“
- „Реконструкция и рехабилитация на улична водопроводна мрежа в община Лясковец, Област Велико Търново“

Община Павликени:

- „Реконструкция и рехабилитация на вътрешна водопроводна мрежа в населените места на община Павликени“
- „Реконструкция на улична мрежа в град Павликени“

Община Полски Тръмбеш:

- „Реконструкция на водопроводната мрежа в община Полски Тръмбеш“
- „Реконструкция на уличната мрежа в община Полски Тръмбеш“

Община Стражица:

- „Реконструкция и подмяна на участъци от водопроводната мрежа в с. Кесарево, с. Камен, с. Сушица, с. Асеново, с. Царски Извор, община Стражица“
- „Реконструкция и рехабилитация на улици в гр. Стражица и община Стражица“
- „Реконструкция и рехабилитация на общински пътища в община Стражица“

Община Сухиндол:

- „Реконструкция и рехабилитация на общински пътища на територията на Община Сухиндол, Област Велико Търново: - Път VTR2206 - /Път III-403 Сухиндол - Павликени/ - Граница общ.(Павликени-Сухиндол) - /III-3011/ от км 0+500.05 до км 5+052.92 и от 5+558.64 до км 9+112.47; - Път VTR1311- /Път III-403/ Сухиндол - Красно градище /VTR 2206/ – от км 0+500 до км 3+727.02“
- „Рехабилитация на водопроводи в населени места от община Сухиндол, област Велико Търново“

2. Мярка „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“, включваща дейности за:

- Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на туристически информационни центрове;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство;
- Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на центровете за изкуство и занаяти с туристическа цел;
- Изграждане, реконструкция, ремонт и закупуване на съоръжения за туристически атракции, които са свързани с местното природно, културно и/или историческо наследство и предоставящи услуги с познавателна или образователна цел;
- Изграждане, реконструкция, ремонт и закупуване на съоръжения за туристическа инфраструктура (информационни табели и пътепоказатели за туристическите места и маршрути, съоръжения за безопасност, велоалеи и туристически пътеки).

3. Мярка „Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията на горски продукти“

Тук се включват материални инвестиции в преработка и маркетинг на горски продукти, разходи за инвестиции в подобряване на икономическата стойност на горите и разходи за закупуване на земя, когато са пряко свързани с изпълнението на проекта.

4. Мярка „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“

Тук се включват дейности за подпомагане за инвестиции в неземеделски дейности, които са насочени към: развитие на туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги); производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за функциониране на ЕС (независимо от вложените продукти и материали); развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ и др.); производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствено потребление; развитие на занаяти (включително предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности) и други неземеделски дейности.

V. НАСОКИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Мерките за развитие на териториалното сътрудничество са посочени в **Приоритетна област 5 „Управление и услуги в помощ на населението и бизнеса“**, *Мярка 5.6 „Реализиране на партньорски структури и партньорски проекти“* и включва изграждане на местни инициативни групи по ПРСР. Вече са създадени четири такива Лясковец - Стражица, Ценово – Свищов, Елена – Златарица и Павликени – Полски Тръмбеш и са с подкрепени или чакащи одобрение стратегии за ВОМР.

Мерките, които могат да се реализират, са свързани с развитие на партньорски проекти за съвместно използване на ресурси и опазване на природното и културно наследство, инициативи за маркетинг на региона и привличане на инвестиционен и посетителски интерес и развитие на териториалното сътрудничество и взаимодействие за предоставяне на услуги от областната и общинските администрации, както и реализация на партньорски инициативи по р. Дунав и с други региони в Европа. Тези мерки посочват примерни направления за развитие на партньорства и сътрудничество, които могат да се осъществяват на следните нива:

- В рамките на страната и СЦР, между партньори от област Велико Търново и съседни области по отношение на връзката публична администрация-бизнес- стимулиране на партньорства между научни институции, публичния и частния сектор;
- В рамките на отделните общини с акцент върху създаването и развитието на публични-частни партньорства. ПЧП следва да бъдат ефективен инструмент за реализация на обществено значими проекти при успешно съчетаване на публичния и частния интерес.

Възможен източник на финансиране са трансграничните програми, тъй като област Велико Търново попада в обхвата им - Интеррег V-A Румъния-България 2014-2020 и Програма Дунав 2014-2020.

Програма Interreg V – A Румъния-България е програма, финансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Целта на програмата е да се развие граничната зона между двете страни чрез финансиране на съвместни проекти.

Общият бюджет на програмата е 258.504.126 евро (от които 215.745.513 евро от ЕФРР).

Проектите са финансирани: 85% от ЕФРР, 13% национално съфинансиране (Румъния и България) и 2% собствено участие.

Средствата са разпределени в 6 направления (приоритетни оси):

1. Добре свързан регион (96,450,936 евро)
2. Зелен регион (63,454,564 евро)
3. Безопасен регион (48,225,468 евро)
4. Квалифициран и приобщаващ регион (17,767,279 евро)
5. Ефикасен регион (12,690,913)

Програмата за транснационално сътрудничество „Дунав 2014-2020“ е финансов инструмент за насърчаване и инициране на проектни идеи свързани с преодоляване на общите предизвикателства и нужди в специфични направления, които да постигнат реална полза за хората и да изградят ефективни връзки между властите и организациите в Дунавския регион.

Регионите, които програмата обхваща са на територията на 9 държави-членки на ЕС: Австрия, България, Чехия, Германия (федерални провинции Бавария и Баден-Вюртемберг), Хърватия, Унгария, Румъния, Словения и Словакия и 3 държави кандидат-членки: Босна и Херцеговина, Сърбия и Черна гора. Молдова и четири области от

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Украйна (Закарпатска, Ивано-Франковска, Одеска и Черновицка област) също могат да участват в програмата с финансиране от страна на Европейския инструмент за съседство.

Общият размер на средствата възлиза на 262 989 839 евро, осигурени от ЕФРР, Инструмента за предприсъединителна помощ и национално съфинансиране. Предвижда се и финансиране от Европейския инструмент за съседство.

Програма „Дунав“ има четири приоритетни оси:

1. Иновативен и социално ангажиран Дунавски регион,
2. Околна среда и културно ангажиран Дунавски регион,
3. Подобрена свързаност на Дунавския регион и
4. Добре управляван Дунавски регион.

VI. ИЗПЪЛНЕНИЕ И НАБЛЮДЕНИЕ НА ОСР ВЕЛИКО ТЪРНОВО. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Изпълнението и наблюдението на ОСР Велико Търново следва да бъде синхронизирано с общинските планове за развитие. Практически, ОСР се изпълнява освен чрез проектите на ОА Велико Търново, чрез отделните общински планове. В тази връзка е целесъобразно отделните общини да планират годишното изпълнение на своите общински планове в съответствие с ОСР и нейните мерки, особено по отношение на общините за целенасочена подкрепа. По този начин годишното планиране за изпълнението на ОСР следва да консолидира отделните планове на общините, в допълнение на дефинираните проекти с бенефициент ОА Велико Търново, проекти за междуобщински сътрудничества и общи инициативи между общините, вкл. по обединителните и приоритетни теми икономическа активност, заетост и интелигентна специализация на икономиката. Годишното отчитане на ОСР следва да бъде организирано по същия начин – като се консолидират отделните годишни доклади по общини и се систематизират проектите с принос към ОСР. В тази връзка са препоръчителни следните дейности:

- Изготвяне на годишни планове за изпълнение на ОСР в координация с отделните общински администрации. Дефиниране на проекти с бенефициент Областна администрация Велико Търново и междуобщински партньорски проекти на годишна основа;
- Утвърждаване на единни стандарти за отчитане на проекти с принос към ОСР от страна на отделните общински администрации;
- Изготвяне на консолидирани годишни доклади за изпълнението на ОСР от страна на областна администрация и на база на единните стандарти за отчетност от страна на общините;
- Провеждане на регулярни и ефективни заседания на Областния съвет за развитие с равностойно представителство на петте общини за обсъждане, допълване и утвърждаване на годишните планове и отчети за изпълнението на ОСР. Специално внимание следва да се отделя за общите теми в областното развитие и възможностите за актуални междуобщински проекти.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Примерни стандарти за отчитане на проекти с принос към ОСР от страна на общинските администрации:

Техническо отчитане на проектите:

Проект	Принос към Специфична цел	Бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Бенефициент/ Партньор	Период на изпълнение			
					17	18	19	20
Проект 1								
Проект 2								

Финансово отчитане на проектите:

Проект	Общински бюджет	Централен бюджет	Фондове на ЕС	Други източници	Частни фондове, фирми	Общо
Проект 1						
Проект 2						

С оглед проследяването на напредъка в изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново, както и отчитането на резултатите и ефекта от това изпълнение, е необходимо прецизиране на системата от индикатори за наблюдение и оценка. Те са идентифицирани в стратегическата рамка на документа и включват критерии за съответствие със заложените приоритети.

Основната цел на системата от индикатори е да се създаде надежден механизъм за наблюдение, отчетност и оценка на резултатите от изпълнението на стратегията. По-конкретните цели на тази система са:

- да дава възможност за проследяване степента на постигане на целите на стратегията;
- да оценява степента на изпълнение на конкретните мерки, включени в стратегията;
- да оценява степента на въздействие на стратегията;
- да се оценят връзките между целите на стратегията и заложените в нея мерки.

Във връзка с резултатите от междинната оценка се правят леки промени в наименованията на някои индикатори или целевите им стойности, въведени погрешно, поради грешна базова стойност.

Таблица VI.1. Актуализирани общи индикатори за ОСР

№	Индикатор	Изходна стойност 2011 г.	Планирана междинна стойност 2015 г.	Достигната междинна стойност 2015 г.	Целева стойност 2020 г.
Стратегическа цел 1 „Икономически растеж с по-високи темпове от средните за страната“					
1	Нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия като дял от общите приходи за страната - %	1,91%	2,20%	1,81%	2,6%
2	БВП/ човек като процент от средния за страната (%) – 2009 г.	63,46%	65%	67,2%	67%
Стратегическа цел 2 „Социална сигурност, равнопоставеност и перспективност“					
1	Коефициент на икономическа активност на населението на навършени 15 и повече години	49,8%	53%	49,8%	57%
2	Относителен дял на населението в трудоспособна възраст	61,26%	>61%	60,1%	>60%
3	Естествен прираст	-7,9‰	-6,9‰	-8,2‰	-5,7‰
4	Дял на населението на 7 и повече и повече години със средно и по-високо образование	65,96%	-	-	75%
Стратегическа цел 3 „Съвременни инфраструктури, висококачествени комунални услуги, уникално културно наследство и съхранена околна среда					
1	Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ - %	43,9%	62%	61,7%	75%
2	Намаляване на емисиите от вредни вещества в атмосферата от индустриални горивни и производствени процеси				
-	Серни оксиди (тонове)	Променен! 12 909	<7 500	468,3	<7 000
-	Въглероден диоксид (тонове)	Променен! 998 827	<780 000	604 908	<700 000
-	Неметанови летливи органични съединения (тонове)	Променен! 253,9	<1400	325,8	Променен! <250
3	Брой инициативи за ПЧП между общини и бизнес с цел предоставяне на основни услуги за населението	н/а	7	3	16
Стратегическа цел 4 „Добро планиране и управление, сътрудничество и междуобщинско коопериране“					
1	Разработени актуални Общи устройствени планове на общини 2013 г.	1	4	0	10

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

№	Индикатор	Изходна стойност 2011 г.	Планирана междинна стойност 2015 г.	Достигната междинна стойност 2015 г.	Целева стойност 2020 г.
2	Дял от население, обхванато от изпълнението на стратегии МИГ, МИРГ и на инициативи за водено от общностите местно развитие или интегрирани стратегии за развитие на групи общини	n/ a	50%	10,1% ⁶	70%

Източник: НСИ (<http://www.nsi.bg>), ИАОС (http://pdbase.government.bg/forms/public_eprtr.jsp), Попълнени въпросници на общини.

Таблица VI.2. Специфични индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ОСР на Област Велико Търново

№	Индикатор	Изходна стойност – 2011 г.	Планирана междинна стойност 2015 г.	Достигната междинна стойност 2015 г./ 2014 г.	Целева стойност 2020 г.
Приоритетна област 1: Инвестиции за растеж и заетост					
1	Приходи от дейността на МСП – млн. лв.	3 947	6 000	4 963	8 000
2	ДМА на нефинансовите предприятия в областта – млн. лв.	1 630	2 200	2 056	3 000
3	Приходи от дейността в селското, горското и рибно стопанство – млн. лв.	529	650	673	850
4	Променен! Относителен дял на заетите в преработващата промишленост	37,4%	39,0%	36,63% ⁷	41,0%
5	Безработица – 2012 г.	13,9%	10,5%	6,8%	8,5%
6	Брой на ежедневни трудови мигранти, отчетени при преброяването на населението	17 832	-	-	24 000
Приоритетна област 2: Устойчив туризъм					
1	Реализирани годишни приходи от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване в хил. лв. (2012 г.)	10 114	13 500	10 485	17 500
2	Брой посетители на музеи в областта	406 952	480 000	490 000	600 000
3	Брой пълноценно разработени и функциониращи регионални туристически продукти	n/ a	2	17	4
Приоритетна област 3: Наука, иновации и образование					

⁶ За 2015 г. на територията на областта се изпълнява само една МИГ стратегия на общините Лясковец и Стражица. В тази връзка, индикаторът е изчислен на базата на средногодишното население на двете общини към средногодишното население на областта.

⁷ Стойността е за относителен дял на заетите в преработващата промишленост общо.

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

№	Индикатор	Изходна стойност – 2011 г.	Планирана междинна стойност 2015 г.	Достигната междинна стойност 2015 г./ 2014 г.	Целева стойност 2020 г.
1	Персонал, зает с научно – изследователска и развойна дейност (НИРД) брой	635	750	860	1 200
2	Дял на висшистите от населението на 7 и повече години	18,32%	26%	26,9%	33%
3	Брой студенти	25 374	26 500	27 020	27 500
Приоритетна област 4: Инфраструктура					
1	Новоизградени и рехабилитирани пътища от РПМ - км	n/ a	70	80,7	200
2	Намаляване броя на убитите и ранените в ПТП на територията на областта	217	<170	297	<120
3	Намаляване на загубите на водопреносната мрежа - %	83%	<60%	59,1%	<40%
4	Дял на населението, свързано към обществена канализация	66,2%	73%	68,2%	80%
5	Дял на домакинствата, свързани към газоразпределителната мрежа - %	1,86%	7%	1,86%	14%
Приоритетна област 5: Управление и услуги в помощта на управлението и бизнеса					
1	Смъртност на населението	16,8‰	15‰	15,3‰	13‰
2	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет	45%	60%	60,7%	77%
3	Брой реализирани трансгранични, транснационални проекти, фокусирани в приоритетните за ЕС направления – иновации, наука, климатична сигурност и ефективно използване на ресурсите	n/ a	2	5	4
Приоритетна област 6: Околна среда					
1	Брой проучени и стабилизирани активни свлачища (2010 г.)	27	55	31	80
2	Население, обхванато от мерки за защита от наводнения	n/ a	15 000	102 083	40 000
3	Дял от населението, обхванато от системи за повторно използване на отпадъците и изгаряне / компостиране на биологичните отпадъци -%	1%	8%	68,7%	30%
4	Намаление в броя на пунктовете, в които се наблюдава превишаване на шумовата норма от 58 db	46/48 (95,8%)	70%	48/49 98%	50%

Източници: НСИ (Справка ТСБ – Север, <http://www.nsi.bg/>), Справка ВиК дружества 2 бр., Справка Овъргаз (<https://www.overgas.bg/>), Справки от ИСУН и от ИСУН 2020, справка въпросници общини от област Велико Търново; Справка Информационни системи и регистри на ИАОС (<http://eea.government.bg/bg/dokladi/inf-systems>)

VII. НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ

Изведените промени в настоящия документ за актуализация на ОСП Велико Търново 2014-2020 г. в част стратегическа рамка не предполагат изменения на целите и приоритетите на общинските планове за развитие.

Във връзка с идентифицирани проблеми при отчитането на изпълнението на ОПР при някои общини е необходима актуализация на стратегическата рамка по посока на премахване на мерки и дейности, които се повтарят в други цели и приоритети с оглед избягване на двойното отчитане на едни и същи проекти по няколко приоритета.

По отношение на индикаторите за резултат и въздействие е необходимо системата от индикатори да бъде прецизирана и да се включват единствено измерими индикатори, които се поддържат на ниво община и за тях може лесно да се добие информация от достоверен източник.

VIII. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Приложението на този принцип следва да осигури прозрачност за формирането и прилагането на областната политика за интегрирано устойчиво развитие. Специфичните действия за прилагане на принципа обхващат:

- Представяне в подходяща форма (публични дискусии, семинари, печатни материали, видеоматериали) на информация за предвижданията на областната стратегия, за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение определянето на приоритетите за развитие на областта и реализацията им, както и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и сътрудничеството;
- Фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проекти на тази основа и насочени към подобряване на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
- Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред областната и общинските администрации, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на целите и мерките на стратегията;
- Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на областта за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност;
- Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на областта за реализация на стратегията.

В направената Актуализация на Областната стратегия за развитие са осигурени необходимите предпоставки за прилагане на принципа за партньорство, осигуряване на информация и публичност за предприетите действия от областната администрация и постигнатите резултати по изготвянето на стратегическия документ. Допълнителните мерки и действия за прилагане на принципа за партньорство, осигуряване на информация и публичност предвиждат:

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

- информирание по подходящ начин на обществеността и заинтересованите страни за цялостния процес на изпълнение и оценка на Областната стратегия за развитие през периода 2014-2020 г.;
- разработване на механизъм за консултиране в хода на изпълнение на стратегията чрез организиране на публични дискусии, кръгли маси и други форми, в т.ч. чрез интернет и социалните мрежи;
- публикуване на информация за постигнатия напредък по изпълнението на стратегията и осигуряване на публичен достъп до резултатите.

Целите, които се поставят при прилагането на принципа на партньорство и прозрачност, са насочени към подобряване качеството на стратегическия документ и ефективността на неговото изпълнение. По-добрата информационна среда и публичността при реализацията на мерките, предвидени в стратегията, ще създадат обективни предпоставки и условия за привличане и ефективно използване на повече вътрешни и външни ресурси, вкл. средства от фондовете на ЕС за развитие на областта. Ключова роля за осигуряването на информация и публичност на Областната стратегия за развитие, както и на документите, свързани с действията на съответните органи по нейното изработване, съгласуване, актуализиране, осигуряване на необходимите ресурси и изпълнение има областният управител. Областният съвет за развитие на област Велико Търново също гарантира прилагането на принципа на партньорство, публичност и прозрачност във връзка с изпълнението на стратегията и оказва съдействие за мобилизиране на административния капацитет и ресурсите на местно ниво.

Междинната оценка и актуализацията на ОСР Велико Търново 2014-2020 г. следва да бъдат публикувани на интернет страницата на областната администрация и на Портала за обществени консултации на Министерски съвет – www.strategy.bg. За осигуряване на информация и публичност при изпълнението на Областната стратегия за развитие е изготвен междинен, ще бъде изготвен и окончателен доклад (оценка) в съответствие с изискванията за тяхното съдържание, определени в нормативната уредба за регионалното развитие. Финансовите ресурси за осигуряване на информация и публичност на стратегията се планират в рамките на бюджета на областната администрация за съответната година.

IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Актуализацията на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново ще подобри основно съдържанието и наблюдението на ОСР до 2020 г. Това ще спомогне за проследяване на изпълнението на основната цел за намаляване на социалните, икономическите и пространствените дисбаланси в развитието, както на областта, така и в обхвата на СЦР, които са обект на анализи, прогнози и стратегически предложения в поредица от документи за регионално развитие и пространствено планиране.

Част от общините в областта все още не отчитат регулярно изпълнението на общинските си планове. Тъй като областната стратегия се измерва основно с тази информация, следва да се засили контрола от страна на администрацията върху изпълнението на ЗРР и ППЗРР от страна на общинските администрации.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ, ФИГУРИ И КАРТИ

Таблицы

Таблица II.1. Брутна добавена стойност (БДС) по икономически сектори и брутен вътрешен продукт (БВП)	6
Таблица II.2. Основни характеристики на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката на област Велико Търново	8
Таблица II.3. Относителен дял на предприятията според броя на заетите лица в тях от общия в област Велико Търново в %	9
Таблица II.4. Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи за област Велико Търново в хил. лв.	10
Таблица II.5. Произведена продукция на промишлени предприятия за 2015 г. в област Велико Търново	11
Таблица II.6. Показатели за НИРД в област Велико Търново	13
Таблица II.7. Основни показатели за туризма в област Велико Търново	15
Таблица II.8. Показатели за туризма в област Велико Търново и сравнение с СЦР и България за 2015 г.	16
Таблица II.9. Население в област Велико Търново по общини	17
Таблица II.10. Население под, във и над трудоспособна възраст по пол към 31.12. в област Велико Търново	18
Таблица II.11. Възрастови съотношения в област Велико Търново	19
Таблица II.12. Демографски процеси в област Велико Търново	19
Таблица II.13. Средногодишни данни за икономически активното население в област Велико Търново (лица на 15 и повече навършени години)	21
Таблица II.14. Наети лица по икономически дейности за 2015 г.	22
Таблица II.15. Средна брутна годишна заплата по икономически дейности за 2015 г. ...	24
Таблица II.16. Показатели за развитие на системата на образованието	25
Таблица II.17. Показатели за развитие на системата на здравеопазването	29
Таблица II.18. Индикатори за бедност в област Велико Търново	32
Таблица II.19. Показатели за материални лишения в област Велико Търново за 2016 г.	33
Таблица II.20. Население, живеещо в материални лишения в област Велико Търново по пол за 2016 г. (%)	34
Таблица II.21. Лица, живеещи в домакинство с нисък интензитет на икономическа активност в област Велико Търново по пол за 2016 г. (%)	34

Актуализиран документ за изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Велико Търново 2017-2020 г.

Таблица II.22. Население в риск от бедност или социално изключване в област Велико Търново по пол за 2016 г. (%)	34
Таблица II.23. Показатели за развитие на културата	35
Таблица II.24. Население и водни услуги в област Велико Търново в %.....	37
Таблица II.25. Показатели, свързани с околната среда	37
Таблица II.26. Актуализиран SWOT-анализ на област Велико Търново	39
Таблица III.1. Райони за целенасочена подкрепа в област Велико Търново.....	43
Таблица VI.1. Актуализирани общи индикатори за ОСР.....	54

Фигури

Фигура II.1. БВП на човек от населението за 2015 г. в лв.....	7
Фигура II.2. БВП за 2015 г. в лв.	7
Фигура II.3 Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12.	9
Фигура II.4. Средната брутна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в лв. в област Велико Търново	24

Карти

Карта II.1. Регионална специализация на българските предприятия на средно високо и средно ниско технологични производства	14
Карта II.2. Регионална специализация на българските предприятия на ниско технологични производства	14